

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI
QARSHI MUXANDISLIK IQTISODIYOT INSTITUTI

“MUTAXASSISLIKKA KIRISH”

fanidan ma'ruza matnlari to'plami

“Buxgalteriya hisobi va audit”, “Moliya” va “G'aznachilik”
yo'nalishi talabalari uchun

QARSHI-2009

Tuzuvchi:

kat.o'qit.A.Hakimov

ass.M.Nurmanova

Taqrizchilar:

prof.I.Ro'ziev

dots.O.Xushmuradov

Ma'ruza matnlari “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası yig'ilishida bayon №1 28 avgust 2010 yil “Iqtisodiyot” fakulteti uslubiy komissiyasi yig'ilishida bayon №1 2 sentyabr 2010 yil.

“Iqtisodiyot” fakulteti uslubiy komissiyasida bayon №5 20 fevral 2010 yil.

Instituti uslubiy kendashi yig'ilishida bayon № __ “___” _____ 2010 yil.

Ko'rib chiqib tasdiqlangan va foydalanishga tavsiya etilgan.

Annotasiya

Mazkur ma'ruza matnlarida «Mutaxassislikka kirish» fanining predmeti va vazifalari, QARSHI MUXANDISLIK IQTISODIYOT institutining tashkil topish tarixi, institutdagi ixtisosliklar va mutaxassisliklar yo'nalishlari, institutda faoliyat yuritayotgan kafedralar, mutaxassislik fanlaridan ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish, adabiyotlar ustida ishlash, talabalar bilimini baholash mezonlari, mustaqil ish, kurs ishi, bitirav malakaviy ish va ilmiy maqolalar tayyorlash kabi masalalar keng yoritilgan.

Ma'ruza matnlari 5340900 - «Buxgalteriya xisobi va audit», 5340600-“Moliya” va 5341700-“G'aznachilik” yo'nalishi uchun mo'ljallangan.

Mazkur ma'ruza matnlari to'plami «buxgalteriya xisobi va audit» kafedrasi majlisida muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan.

1-Mavzu: O'zbekiston Respublikasida Oliy ta'lim

(2 soat)

O'zbekiston Respublikasining mustaqillika va uning oliy ta'lim tizimiga ijobiy ta'siri.

Reja:

1. Ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillari.
2. Ta'lim tizimi va ta'lim tuilari.
3. Oliv faimning maqsad va vazifalari. O'zbekiston Respublikasida Oliy taiimning rivojlanish
4. Xozirgi zamon iqtisodiy kadrlarini rolini ko'tarishda Prezidentining siyosati.

Tayanch so'z va iboralar.

Vakt byudjeti, 2. xotira, fikrlash, e'tibor va qat'iyatlik., Z. Ratsional dam olish.

Adabiyotlar. 1,2,3,4,5, 6,7.

1. O'zbekiston Respublikasining mustaqilligi va uning oliy ta'lim tizimiga ijobiy ta'siri.

O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligiga erishib, iqqisodiy va ijtimoiy rivojlanishining o'ziga xos yo'lini tanlashi kadrlar tayyorlash tushunchasi va mazmunini qayta tashkil etishni zarur qilib qo'ydi va qator chora tadbirlar ko'rishni: «Ta'lim tog'risida» gi qonunni joriy etishni (1992 yil); yangi o'quv rejalari, dasturlari, darsliklami joriy etishni, zamonaviy didaktik ta'minotni ishlab chiqishni, o'quv yurtlarini attestatsiyadan o'tkazishni va akkreditatsiyalashni, yangi tipdagi ta'lim muassasalarini tashkil etishni taqozo etadi.

Maktabgacha ta'lim sohasida uylarda tashkil etiladigan bolalar bog'chalari hamda «bolalarv bog'chasi-maktab» majmui tarmog'i rivojlanib bormoqda. Bolalarga chet tillarni, xoreografiya, tasviriy va musiqa san'ati, kompyuter sovodxonligi asoslarini o'rgatuvchi 800 dan ortiq gurux tashkil etilgan.

Yangi tipdaga maktablar va umumta'lim o'quv yurtlari tarmog'i rivojlanib bormoqda. Hozirgi kunda 238 litsey va 136 gimnaziya ishlab turibdi. «Sog'lom avlod uchun», «Ma'naviyat va ma'rifat», «Iqtisodiy ta'lim», «Qishloq maktabi», «Rivojlanishda nuqson bo'lgan bolalarni tiklash» va boshqa tarmoq dasturlari ro'yobga chiqarilmoqda. Respublika umuta'lim maktablarida 435 mikgdn ortiq o'qituvchi ishlamoqda, ularning 73 foizi oliy ma'lumotlidir.

Mehnat bozori, eng awalo qishloq joylarida mehnat bozorini shakllantirishning xududiy xususiyatlarini xisobga olgan holda xunar-texnika taiimini qayta tashkil etishga kirishildi. Hozirgi kunda bu tizimda jami 221 ming kishini ta'lim bilan qamrab olgan 442 o'quv yurti, shu jumladan, 209 kasb xunar maktabi, 180 kasb - xunar litseyi va 53 biznes' maktab ishlab turibdi. Bugungi kunda boshlang'ich

kasb-xunar taiimi o'quv yurtlarida qariyb 20 ming o'qituvchi 32 malakali mutaxassislar ishlamoqda.

Respublikada jami 197 ming kishi ta'lim olayotgan 258 o'rta kasb-xunar taiimi o'quv yurti ishlab turibdi. Ularda kariyb 16 ming o'qituvchi va muxandis-pedagog xodimlar mehnat qilmoqda.

O'zbekiston oliy maktabi tizimi 58 oliy o'quv, yurtini, shu jumladan 16 universitet va 42 institutni o'z ichiga oladi. Ularda :b4 ming talaba ta'lim olmoqda; 16 universitetnikg 12 tasi O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki ikki yilda tashkil topdi. U Oliy o'quv yurtlarida ishlayotgan 18,5 ming o'qituvchining 52 foizi fan doktori va fan nomzodlaridir. Oliy taiimni kadrlar tayyorlashni markazlashtirilgan huquqiy yo'nalishiga o'tkazish ishi olib borilmoqda, o'quv yurtlarining tarmog'i kengaymoqda, universitet taiimi rivojlanmoqda. Bilimlarning yangi tarmoqlari bo'yicha kadrlar tayyorlash boshlab yuborildi, oliy maktabni ko'p bosqichli tizimiga o'tkazish amalga oshirmoqda. Abilurientlar va talabalarning bilim darajasini test va reyting asosida baxolashning ilg'or usullari joriy clilmoqda.

Oliy malakali ilmiy va iliniy - pcdogog kadrlar sifatini oshirish talablariga muvofiq aspirantura va doktoranlurada kadrlar layyorlash ishi kengaymoqda. Oliy attestatsiya komissiyasi tashkil etildi. Respublikada qariyb 4ming aspirant boiib, ulardan 69 foizi oliy ta'lim tizimida va 31 foizi ilmiy-tatqiqod institutlarida ta'lim olmoqda. Jami ilmiy va ilmiy - pedagog kadrlarning 8 foizini fan doktorlari va 37 foizini fan nomzodlari tashkil etadi.

Kadrlar malakasini oshirish va ularni kayta tayyorlash tizimida 23 institut, 16 fakultet, 4 markaz va 14 malaka oshirish kurslari ishlab turibdi.

Iqtidorli bolalar va o'quvchi yoshlarni o'ilab - quvvatlash bo'yicha davlat siyosati sobitqadamlik bilan olib borilmoqda. Iste'doddi o'smir va qizlarni izlab topish, ularga ko'maklashish, ularning qobiliyati va iste'dodini o'stirish bo'yicha maxsus fondlar tashkil etildi, qobiliyatli yoshlarni chet ellardagi yetakchi o'quv yurtlari va ilmiy markazlarda o'qitish va stajirovkadan o'tkazish yoiga qo'yildi.

Fan va ta'lim soxasida xalqaro aloqalar kengayib bormoqda. Shunga qaramay, sodir etilgan o'zgartirishlar kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, mamlakatni ijtimoiy- iqtisodiy rivojlantirish talablariga muvofiq boiishini ta'mirlay olmadi.

2. Ta'lim soxasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

. ta'lim va tarbiyaning insonparvar, demokratik xarakterda ekanligi;

. taiimning uzliksizligi va izchilligi;

. umumiy o'rta, shuningdek o'rta maxsus, kasb-xunar taiimining majburiyligi;

. o'rta maxsus, kasb-xunar taiimining yo'nalishini: akademik litseyda yoki kasb-xunar kollejida tahlashning ixtiyoriyligi;

- ta'lim tizimining dunyoviy xarakterda ekanligi; davlat ta'lim standartlari doirasida ta'lim olishning xamma uchun ochiqligi;

. taiim dasturlarini tanlashga yagona va tabaqalashirilgan yondashuv; . bilimli bo'lishni va iste'dodni rag'batlantirish; taiim tizimida davlat va jamoat boshqaruvini uygunlashtirish.

-Jinsi, tili, yoshi, irki, milliy mansubligi, e'tiqodi, dinga munosabati, ijtimoiy kelib chiqishi, xizmat turi, ijtimoiy mavqei, turar joyi, O'zbekiston Respublikasi xududida qancha vaqt yashayotganligidan qat'iy nazar, har kimga bilim olishda teng huquqlar kafolatlanadi.

davlat va nodavlat taiim muassasalarini rivojlantirish, ishlab chiqarishdan ajralgan va ajralmagan holda ta'lim olishni tashkil etish;

ta'lim va kadrlar tayyorlash davlat dasturlari asosida bepul o'qitish, shuningdek, taiim muassasalarida shartnoma asosida to'lov evaziga kasb xunar o'rgatish;

barcha turdagi taiim muassasalarining bitiruvchilari keyingi bosqichdagi o'quv yurtlariga kirishda teng huquqlarga ega bo'lishi;

oilada yoki o'zi mustaqil ravishda bilim oladigan fuqarolarga akkreditatsiyadan o'tgan taiim muassasalarida eksternat tartibida attestatsiyadan o'tish huquqini berish orqali ta'minlanadi, Boshqa davlat fuqarolari O'zbekiston Respublikasida xalqaro shartnomalarga muvofiq bilim olish huquqiga ega.

Respublikada istiqomat qilayotgan fuqaroligi bo'lmagan shaxslar bilim olishda O'zbekiston Respublikasi huquqi.

Tegishli ma'lumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlarga ega bo'lgan shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqiga egadirlar.

Pedagog xodimlarni oliy o'quv yurtlariga ishga qabul qilish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tasdiqlagan Nizomga muvofiq tanlov asosida amalga oshiriladi..

Pedagogik faoliyat bilan shug'ullanishi sud hukmiga asosan man etilgan shaxslarning taiim muassasalarida bu faoliyat bilan shug'ullanishiga yoi qo'yilmaydi.

Taiim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustaxkamlash.

Taiim muassasasini akkreditatsiyalash vakolatli davlat organ! tomonidan attestatsiyaga asosan amalga oshiriladi. Ta'lim muassasasi yuridik shaxs bo'lib, qonun xujjatlarida belgilangan tartibda barpo etiladi. Nodavlat taiim muassasasi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi belgilagan tartibda davlat akkreditatsiyasidan o'tgan paytdan boshlab yuridik shaxs huquqi va taiim faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga ega boiadi.

Ta'lim muassasasi qonun xujjatlariga muvofiq ishlab chiqilgan ustav asosida faoliyat ko'rsatadi.

Ta'lim muassasasi attestatsiya natijalariga binoan davlat akkreditatsiyasidan maxrum etilishi mumkin.

TaTim muassasalari o'quv-tarbiya majmualariga hamda o'quv-ilmiy-ishlab chiqarish birlashmalari va uyushmalariga birlashishga haqli.

Ta'lim muassasalari ustavida belgilangan vazifalariga muvofiq pulli ta'lim xizmatlari ko'rsatish,

shuningdek tadbirkorlik faoliyatining boshqa turlari bilan shug'ullanishga haqlidirlar.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonuni fuqarolarga ta'lim, tarbiya berish, kasb-xunar o'rgatishning huquqiy asoslarini belgilaydi hamda har kimning bilim olishdan iborat konstitutsiyaviy huquqini ta'minlashga qaratilgan.

Ta'lim to'g'risidagi qonun xujjatlari ushbu qonundan hamda boshqa qonun xujjatlaridan iborat.

Qoraqalpog'iston Respublikasida ta'lim soxasidagi munosabatlar Qoraqalpog'iston Respublikasining qonun xujjatlari bilan ham tartibga solinadi. Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida ta'lim to'g'risidagi qonun xujjatlaridagadan uzgacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

Ta'lim O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy taraqqiyoti sohasida ustuvor deb e'lon qilinadi. Xalqning boy intellektual merosi va umumbashariy qadriyatlari asosida, zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan, texnika va texnologiyalarning yutuqlari asosida kadrlar tayyorlashning mukammal tizimini shakllantirish O'zbekiston taraqqiyotining muhim shartidir.

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi «Ta'lim to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi qonunining qoidalariga muvofiq holda tayyorlangan bo'lib, milliy tajribasining tahlili va ta'lim tizimidagi jaxon miqyosidagi yutuqlar asosida tayyorlangan hamda yuksak umumiy va kasb-xunar madaniyatiga, ijodiy va ijtimoiy faolligi, ijtimoiy-siyosiy hayotda mustaqil ravishda mo'ljalni to'g'ri ola bilish maxoratiga ega bo'lgan, istiqlol vazifalarini ilgari surish va hal etishga qodir kadrlarning yangi avlodini shakllantirishga yo'naltirilgandir.

Dastur kadrlar tayyorlash milliy modelini ro'yobga chiqarishni, har tomonlama kamol topgan, jamiyatda turmushga moslashgan, ta'lim va kasb-xunar dasturlarini ongli ravishda tanlash va keyinchalik puxta o'zlashtirish uchun ijtimoiy-siyosiy, xuquqiy, psixologik-pedagogik va boshqa tarzdagi sharoitlarni yaratish, jamiyat, davlat va oila oldida o'z javobgarligini his etadigan fuqarolarni tarbiyalashni nazarda tutadi.

Davlat ta'lim standartlari umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-xunar va oliy ta'lim mazmuniga hamda sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi.

Davlat ta'lim standartlarini bajarish O'zbekiston Respublikasining barcha ta'lim muassasalari uchun majburiydir.

Ta'lim muassasalarida ta'lim berish tilidan foydalanish tartibi «Davlat tili haqida»gi O'zbekiston Respublikasi qonuni bilan tartibga solinadi.

3. O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi quyidagilarai o'z ichiga oladi,;

- davlat ta'lim standartlariga muvofiq ta'lim dasturlarini amalga oshiruvchi davlat va nodavlat ta'lim muassasalari,

- ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan tadqiqot

ishlarini bajaruvchi ilmiy-pedagogik muassasalar,

- ta'lim soxasidagi davlat boshqaruv organlari, shuningdek ularga qarashli korxonalar, muassasalar va tashkilotlar.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi yagona va uzluksizdir. O'zbekiston Respublikasida ta'lim quyidagi turlarda amalga oshiriladi: maktabgacha ta'lim; umumiy o'rta ta'lim; o'rta maxsus, kasb-xunar ta'limi; oliy ta'lim; oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim; kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash, maktabdan tashqari ta'lim.

Maktabgacha ta'lim bola shaxsini sog'lom va yetux, maktabda o'qishga tayyorlangan tarzda shakllantirish maqsadini ko'zlaydi. Bu ta'lim olti-etti yoshgacha oilada, bolalar bog'chasida va mulk shaklidan qat'iy nazar boshqa ta'lim muassasalarida olib boriladi.

Umumiy o'rta ta'lim

Umumiy o'rta ta'lim bosqichlari quyidagicha:

Boshlang'ich ta'lim;

umumiy o'rta ta'lim.

Boshlang'ich ta'lim umumiy o'rta ta'lim olish uchun zarur bo'lgan savodxonlik, bilim va ko'nikma asoslarini shakllantirishga qaratilgandir. Maktabning birinchi sinfiga bolalar olti - yetti yoshdan qabul qilinadi.

Umumiy o'rta ta'lim bilimlarning zarur hajmini beradi, mustaqil fikrlash, tashkilotchilik qobiliyati va amaliy tajriba, davomat, yakkama yakkam ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimining faoliyatini tartibga solish va nazorat qilishni amalga oshiruvchi kadrlar tayyorlash va ularni qabul qilib olishning kafillari;

uzluksiz ta'lim-malakali raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning asosi bo'lib, ta'limning barcha turlarini, davlat ta'lim standartlarini,

kadrlar tayyorlash tizimi tuzilmasi va uning faoliyat ko'rsatish muxitini o'z ichiga oladi;

Fan-yuqori malakali mutaxassislar tayyorlovchi va ulardan foydalanuvchi, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarni ishlab chiquvchi;

ishlab chiqarish-kadrlarga bo'lgan ehtiyojni, shuningdek ularning tayyorgarlik sifati va saviyasiga nisbatan qo'yiladigan talablarni belgilovchi asosiy buyurtmachi, kadrlar tayyorlash tizimini moliya va moddiy-texnika jihatidan ta'minlash jarayonining qatnashchisi.

Davlat va jamiyat - uzluksiz ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimi barcha uchun ochiq bo'lishini va hayot o'zgarishlariga moslashuvchanligini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi tomonidan inson huquqlari, ta'lim, bola huquqi soxasidagi shartnomalar va konvensiyalarning bajarilishi, kadrlar tayyorlash soxasida jahon ilg'or tajribasini hisobga olish uzluksiz ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimining barcha jihatlariga daxldor bo'lib, uning rivojlanish omillaridan biridir.

Umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-xunar ta'limi negizidagi oliy ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining mustaqil turi bo'lib «Ta'lim to'g'risida» hamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida» gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Talabalarni oliy ta'lim muassasalariga qabul qilish davlat grantlari va to'lov-shartnoma vositasi bilan abituriyentlarning bilim darajasini test va boshqa sinov turlariga binoan aniqlash yo'li orqali amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim muassasalari yuridik shaxs bo'lib, ular oliy ta'lim dasturlarini amalga oshiradilar, amaldagi qonuniy tartibda tashkil etadilar. o'zlarining ustavi va mazkur Nizom asosida faoliyat ko'rsatadilar.

Oliy ta'lim muassasasi ustavi mazkur Nizom, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 5 yanvar 5- sonli qarori bilan tasdiqlangan «Ta'lim muassasasi ustavini ishlab chiqish tartibi» ga muvofiq tayyorlanadi, Oliy va O'rta Maxsus TaTim Vazirligi tomonidan tasdiqlanadi, maxalliy ma'muriy idoralarda ro'yxatga olinadi.

4. Oliy ta'limning maqsad va vazifalari.

Oliy ta'limning maqsadi O'zbekistonni yuksak rivqjlangan demokratik mamlakatlar darajasida ilmiy-texnikaviy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivqjlanishini ta'minlay oladigan, yuksak ma'naviy, madaniy va axloqiy fazilatlariga ega yuqori malakali raqobatbardosh kadrlar yetishtirishdir.

Oliy ta'limning asosiy vazifalari quyidagilar:

davlat ta'lim standartlariga muvofiq ilg'or, zamonaviy ta'lim va kasb-xunar dasturlari asosida yuqori samarali o'qitishni tashkil qilish va malakali kadrlar yetishtirishni ta'minlash;

mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy rivojlanishi istiqbollari, jamiyat talablariga binoan fan, texnika, ilg'or texnologiya, iqtisodiyot va madaniyatning zamonaviy yutuqlari asosida kadrlarni o'qitishni tashkil qilish va uning uslublarini muntazam takomillashtirish;

yoshlarai milliy tiklanish mafkurasi va umuminsoniy qadriyatlarni bilish asosida, mustaqillik g'oyalari, Vatan, oila, tabiatga mehr va insonparvarlik ruxida tarbiyalash;

o'quv amaliyotiga yangi pedagogik va axborot texnologiyalarni kiritish, o'qitishni shaxsiylashtirish va masofaviy vositalar bilan ta'minlash; ta'lim, fan va ishlab chiqarish birlashuvining amaliy tizimlarini ishlab chiqish va amaliyotga kiritish;

ilmiy-pedagogik kadrlar va talabalarning ilmiy tadqiqotlari va ijodiy faoliyatlari orqali fan, texnika va texnologiyani rivojlantirish;

- davlat va nodavlat ta'lim muassasalarini rivojlanish asosida ta'lim xizmatlari bozorida raqobatli muhitni shakllantirish;

oliy ta'lim muassasalari boshqaruvini takomillashtirish va ular mustaqilligini kengaytirish;

ta'sisshilar, vasiylar, jamoat kuzatuv kengashlari shaklida yangi jamoat boshqaruvini kiritish;

oliy ta'lim sohasida yuksak rivojlangan mamlakatlar bilan o'zaro foydali hamkorlikni rivojlantirish.

Oliy ta'lim tizimi quyidagilardan iborat:

davlat ta'lim standartlariga muvofiq ta'lim va kasbiy-taiim dasturlarini amalga oshiruvchi davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari;

oliy ta'lim rivojlanishiga zarur bo'lgan tadqiqot ishlarini bajaruvchi ilmiy-pedagogik muassasalar;

- ta'limni boshqarish davlat idoralari, hamda ular tasarrufidagi korxona, muassasa va tashkilot;

- oliy ta'lim muassasalari mutaxassislar tayyorlashni oliy ta'lim yo'nalishlari va ixtisosliklari klassifikatoriga muvofiq amalga oshiradi. Faqat davlat ta'lim muassasalarida tayyorlanadigan ta'lim yo'nalishlari va ixtisosliklar ro'yxatini O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi joriy qiladi.

Oliy ta'lim muassasalari tomonidan ta'lim yo'nalishlari va ixtisosliklarning ro'yxati ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasidagi marketing rivojlanishi bilan aniqlab boriladi va mehnat bozori talabi qisobga olingan holda, davriy qayta ko'rib chiqiladi.

Nazorat savollari:

O'zbekiston Respublikasidagi rivojlanishini tushuntiring. Ta'limning rivojlanish bosqichlarini izohlang.

O'zbekiston Respublikasining moddiy texnik bazasini yaratishda Oliy maktabning vazifalari.

Oliy taiimning bosqichlarini izoxlang?

2-mavzu: Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot Instituti

- 1. Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot Instituti tarixi.**
- 2. Qarshi Muxandislik Iqtisodiyot Institutining tashkiliy tuzilishi.**
- 3. Iqtisodiyot fakulteti va uning faoliyati.**

Tayanch so'z va iboralar: Talaba, madaniy hordiq, mustaqil ish, Sutkalik ish rejimi, ma'naviy - ma'rifiy tadbirlar.

Adabiyotlar: 1,2,3, 4, 5, 6, 7.

1. Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot Instituti tarixi va asosiy faoliyati.

1975 yil 1 sentyabr - Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanivatsiyalash muxandislari institutininng Qarshi filiali ochildi.

1992 yil 28 fevral - Qarshi agrar - iqtisodiyot instituti tashkil etildi.

1995 yil 3 iyun - Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti tashkil etildi.

Agromuxandislik fakulteti institutininng eng yetakchi fakultetlaridan biri hisoblanadi va u oliy o'quv yurti tashkil etilgandan buyon, ya'ni 1975 yildan boshlab faoliyat ko'rsatib kelmoqda.

1975-77 yillarda fakul'tet Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanivatsiyalash muhandislari instituti Qarshi filialidagi yagona fakultet bo'lib, dastlab umumtexnika fanlari fakulteti nomi bilan yuritildi va unda «Gidromilioratsiya», «Qishloq xo'jaligini mexanivatsiyalash»), «Yer tuzish» mutaxassisliklari buyicha muxandislar tayyorlana boshlangan.

1977 yildan esa mazkur fakultet negizida yuqoridagi mutaxassisliklar o'rniga 3 ta alohida fakultet tashkil topdi. Keyinchalik 1992 yilda Qarshi agrar-iqtisodiyot instituti, 1995 yilda esa Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti tashkil etilgach, avvalgi fakultetlar; «Agromuxandislik» o'quv markaziga aylantirildi. 1997 yildan boshlab esa ushbu o'quv markazi o'rnida hozirgi «Agromuxandislik» fakulteti ish yurita boshladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, «Ta'lim tug'risida» gi qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» ni hayotda tadbqiq etish, yosh avlodni jismoniy va ma'naviy jihatdan sog'lom qilib tarbiyalash, ularga chuqur fundamital va ixtisosli bilimlar berish,' Vatanimizning iqtisodiy va ma'naviy qudratini oshirishga hissa qushadigan, O'zbekiston Respubliekasi Xalq xo'jaligining turli tarmoqlariga yuqori saviyali kadrlar tayyorlash institutining bosh vazifasi bo'lib, ushbu institut 1995 yil O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining № 211 -soli qaroriga asosan tashkil etilgan.

1995 yil may oyidan Respublikamizning iste'dodli yoshlar uchun texnika va iqtisod

yo'nalishlari bo'yicha litsey-internat ochildi. Litsey -internatda 10-11 sinflar uchun o'qish jarayoni tashkil etilgan. Litsey internat umumta'lim o'quv-tarbiya muassasasi bo'lib, iqtidorli -9sinf ma'lumotiga ega bo'lgan, matematika, fizika, iqtisod, muxandis-texnika yunalishlariga qkiziqqan yigit-qizlarga mo'ljallangan.

Mazkur litsey-internat «Maktab -oliy o'quv yurti» tizimida asoslanib, yuqori saviyadagi dastur asosida o'quvchilarga sifatli bilim berish bilan birga ularga qulay sharoit yaratib, amaliy-uzluksiz ta'lim beradi. Shu bilan birga o'qituvchilarni har tomonlama qobiliyatli va ijtimoiy imkoniyatlarini o'sishiga harakat qiladi.

Litsey-internatda quyidagi fan uslubiy seksiyalari faol olib bormoqda: «Matematika», «Fizika», «Ingliz tili», «Informatika», «Ona tili va adabiyot», institutning yetakchi olimlari litsey internatga ta'li-tarbiya ishlarini olib borishmokka.

Litsey-internatni muvofaqqiyatli bitirgan o'qituvchilarning 80-85 % oliy o'quv yurtlarining talablari bo'lishmoqda.

2. Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot Institutining tashkiliy tuzilishi.

Yoshlarning malakali bilim olishlari, vatan va millat ravnakiga hissa qusha oladigan mutaxassislar tayyorlash uchun Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti tarkibida 5 ta fakultet, 23 ta kafedra faoliyat ko'rsatmokda.

Hozirgi kunda 16 ta taiim yo'nalishi bo'yicha 3000 dan ortiq talaba taxsil olmoqda . Ularga instituting 209 nafar professor-o'qituvchilari taiim bermoqdalalar. Ular orasida 8 fan doktorlari, professorlar, 110 nafar fan nomzodlari, dotsentlar bor.

Institutda ko'p bosqicbJi uzluksiz taiim toiiq shakllanmokda. Institut qoshida litsey-internat, biznes maktabi mavjud. Institut o'z yunalishiga mos boigan kollejlarga vasiylik qilmoqda. Bakalavrlar darajasiga mutaxassislar tayyorlash dasturi tula qonli amalga oshirilmoqda.

Shuningdek institutda yuqori malakali mutaxassislardan fan nomzodlari tayyorlash yaxshi yoiga qo'yilgan. ayni paytda institutda 17 aspirant, 30 gayaqin izlanuvchilar fan nomzodligi va fan fantdoktorligi dissertatsiyasi ishlari yuvasidan ilmiy-tadqiqot ishlari olib bormoqdalar.

Institutda 45 ta dolzarb mavzular bo'yicha keng kulamli tadqiqot ishlari olib borilmoqda va ularning natijalari ishlab chiqarishga tadbiq etilmoqda.

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti kelajakda respublikamizdagi va undan tashqaridagi faoliyat ko'rsatayotgan institutlar, firma, markaz, korxonalar bilan ilmiy hamkorlik qilish maqsadli shartnomalar bo'yicha mutaxassis tayyorlash, zamonaviy o'quv bavasi, o'qitishning ilg'or uslub va texnologiyalari sohasida hamkorlik qilish niyatida.

2. Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot Institutining xalqaro aloqalari.

Respublikamizning mustaqilligi sharofati bilan institutimiz xalqaro aloqalarga katta e'tibor bermoqda.

Olmoniyadagi Gamburg-Garburg texnika universiteti, Gollandiyadagi Tventi va boshqa bir qancha universitet va institutlar bilan o'quv uslubiy va ilmiy ishlar borasida hamkorlik qilishmoqda.

Institut jamoasi hamdo'stlik davlatlari oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tekshirish institutlari bilan boigan an'anaviy aloqalarni ham davom ettirmoqda. Sankt-Peterburg texnika universiteti., Ukraina pedagogika injenerlar akademiyasi, Butunrossiya gidrotexnika va melioratsiya ilmiy-tekshirish instituti, Moskva davlat tabiiy resurslardan foydalanish universiteti shular jumlasidandir.

Institut hamdo'stlik mamlakatlaridagi Ukraina pedagogika injenerlar akademiyasi, Moskva avtomobil yoilari instituti hamda Respublikaning markaziy Toshkent kimyo va texnologiya instituti, Toshkent davlat agrar universitet, Buxoro oziq-ovqat va yengil sanoat instituti kabi oliy o'quv yurtlari va bir qancha ilmiy-tadqiqot institutlari bilan o'zaro aloqalarni yoiga qo'ygan. Shuningdek institutda tadbirkorlik, xomiylik va vasiylik ishlari keng yoiga qo'yilgan.

Fundamental va gumanitar fanlar fakul'tetda «Informatika va hisoblash texnikasi» kafedrasida xorijiy davlatlardan Germaniya Federativ Respublikasining Gamburg-Garburg texnika universiteti va Toshkent davlat texnika universiteti bilan hamkorlikda Yevropa ittifoqining «Tasis» dasturi bo'yicha informatsion texnologiyalar sohasida magistrlik ko'rsalarini ishlab chiqish uchun o'qituvchilar tayyorlash loyihasi bo'yicha birgalikda ish loib borishmoqda.

O'zbekiston Respublikasining xalqaro miqyosida o'sib borayotgan obru-e'tiborni rivojlangan xorijiy mamlakatlar bilan hamkorligi kundan-kunga kengayib borayotgan bir vaqtda xorijiy tillarni o'rganish va o'rgatishda institutimizda katta e'tibor berilmoqda. 1998 yilda «Xalqaro aloqalar bo'limi» va «Til markazi» tashkil etildi. Fakul'tetdagi qarashli «Xorijiy tillar» kafedrasida ham hozirgi davr (alablariga javob bera oladigan ishlar amalga oshirilmoqda. Kafedrada Yevropa ittifoqi Gamburg-Garburg texnika universiteti, AQSH Tinchlik korpusi, Germaniyaning Seyote instituti, Amerikaning «Kofe» va Markaziy Osiyo hamkorlik tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik qilmokda.

3. Iqtisodiyot fakulteti va uning faoliyati.

Respublikamizda bozor iqtisodiyoti sharoitida bozor strukturasini shakllantirish, aholining iqtisodiy sohadagi tushunchalarini zamonaviy ilg'or bilimlar bilan boyitish hozirgi kunning muxim muammolaridan biri sanaladi.

Ushbu muammolarni hal qilishda Oliy taiimning o'mi ham beqiyosdir. Bugungi kun tartibida raqobatbardosh, jaxon standartlariga javob beradigan yetuk malakali mutaxassislar tayyorlash masalasi kundalang qilib qo'yilmoqda.

Maskur masalalarni hal qilishda hissa qo'shish maqsadida institutda 1992 yilda iqtisodiyot fakul'tet tashkil etildi. Fakultet 1992 yildan boshlab janubiy O'zbekiston miqyosida 600 dan ortiq yuqori malakali muxandis iqtisodchi va buxgalterlar tayyorlab berdi.

Fakultetning kunduzgi va sirtqi bo'limlarida 530 ta talaba tahsil olmoqda. Ularga uch fan doktori, professorlar, 10 dan ortiq fan nomzodi, dotsentlar zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tahsil berishmoqda.

Xalq xo'jaligining kadrlarga boigan talablaridan kelib chiqib, 1999 yildan boshlab yangi «Menejment» yunalishida bakalavrlar tayyorlanmoqda.

Fakultetda ayni paytda: menejment (tarmoqlar bo'yicha), iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi va audit yunvlirlari bo'yicha mutaxassilar tayyorlanadi.

Fakultetda hozirgi kunda qo'yidagi kafedrlar faoliyat ko'rsatadi: «Iqtisodiyot va menejment», «Buxgalteriya hisobi va audit», «Axborot texnologiyalari va matematik modelashtirish».

Kafedrlar o'z faoliyatim davomida muammoli ma'ruvalar o'qish, disputlar uyushtirish, maxsus seminarlar o'tkazish, kompyuter texnikasini keng qo'lash kabi taiimning ilg'or usullaridan foydalanmoqdalar.

Tayyorlanadigan kadrlar sifatini oshirishda o'quv jarayonini kompyuterlash muhim ahamiyatga ega. Shu maqsadda fakultetda zamonaviy elektron hisoblash mashinalari bilan jixozlangan lokal tannoqli kompyuter xonasi va avtomatika laboratoriyasi talabalar va professor o'qituvchilar xizmatida.

Fakultetga qarashli kafedralarda fanlardan tuguraklar mavjud bo'ib, ularga yetakchi professor-o'qituvchilar raxbarligida talabalar iqtisodiyotning dolzarb mavzularida ilmiy-tadqiqot ishlami olib bormokdalar. Iktidorli talabalar bilan yetakchi olimlar shaxsiy reja asosida ilmiy-tadqiqot ishlari olib borishmoqdalar.

Fakultetda Respublikamizning nufuzli oliy o'quv yurtlari, jumladan Toshkent Davlat iqtisodiyoti universiteti, Toshkent Davlat Agrar Universiteti kabi va boshqa oliy o'quv yurtlari bilan hamda qator ilmiy tadqiqot institutlari bilan o'zaro aloqador o'rnatilgan. Shuningdek fakultetda homiylik ishlari ham yulga qo'yilgan.

Fakultetning «Buxgalteriya hisobi va audit» kafedrsida iqtisodiyot navariyasi yunalishi bo'yicha aspirantura mavjud bo'ib unda aspirantlar va tadqiqotchilar iqtisodiyotning dolzarb mavzularida ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borishmoqdalar.

3 - Mavzu: Oliy ta'lim o'quv jarayonini tashkil etishning ilmiy asoslari.

Reja:

1. Oliy ta'limning xususiyatlari

2. Institutda kadrlar tayyorlashning ixtisosliklari

3. O'quv dasturining talabalardan tomonidan o'zlashtirilishi.

4. Kalendar- texnik rejalar

Tayanch iboralar: o'quv jarayoni, ixtisoslik, o'quv dasturi, kalendar - texnik reja, ta'lim standarti.

Adabiyotlar: 1, 2,3, 4,5, 6, 7.

1. Oliy ta'limning xususiyatlari

Davlat ta'lim standartlari umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-xunar va oliy ta'lim mazmuniga hamda sifatiga quyiladigan talablarni belgilaydi. Davlat ta'lim standartlarini bajarish O'zbekiston Respublikasining barcha ta'lim muassasalari uchun majburiydir.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- davlat ta'lim standartlariga muvofiq ta'lim dasturlarini amalga oshiruvchi davlat va nodavlat muassasalari;

- ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan tadqiqot ishlarini bajaruvchi ilmiy - pedagogik muassasalar;

- ta'lim sohasidagi davlat boshqaruv organlari, shuningdek ularga qarashli korxonalar, muassasalar va tashkilotlar;

O'zbekiston Respublikasida ta'lim quyidagi turlarda amalga oshiriladi:

- maktabgacha ta'lim;
- umumiy o'rta ta'lim
- o'rta maxsus, kasb-xunar ta'lim;
- oliy ta'lim;
- oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim;
- kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash;
- maktabdan tashqari ta'lim.

Shu jumladan oliy ta'lim ikki bosqichdan iborat:

Bakalavrlar

Magistratura

Bakalavrlar ixtisosliklar yo'nalishi bo'yicha fundamental va amaliy bilim beradigan, o'rta maxsus, o'rta kasbiy ta'lim negizida, muddati kamida to'rt yil davom etadigan tayanch oliy ta'limdir.

Bakalavr dasturi tugallangandan so'ng bitiruvchilarga davlat attestatsiyasi yakunlariga binoan kasb

bo'yicha «bakalavr» darajasi beriladi va davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi, kasbiy fasliyat bilan shugullanish yoki oliy taiimning keyingi bosqichida o'qishni davom ettirish huquqini beradigan diplom topshiriladi.

Magistratura aniq ixtisoslik bo'yicha fundamental va amaliy bilim beradigan, bakalavriatdan keyin uning negazida taiim muddati kamida ikki yil davom etadigan oliy taiimdir.

Magistratura dasturini tugallagan bitiruvchilarga davlat attestatsiyasi yakuniga ko'ra taiim yo'ksalishining muayyan ixtisosligi bo'yicha «magistr» darajasi beriladi va tegishli ilova bilan davlat namunasidagi diplom topshiriladi.

Magistraturaga qabul qilish tanlov asosida, ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli davlat idorasi tasdiqlagan «magistratura haqida nizom» da belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Davlat nusxasidaga bakalavr yoki magistr diplomlari ular egalariga o'zlarining taiim yo'nalishi (ixtisos) bo'yicha kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish yoki keyingi turdagi taiim muassasalarida o'qishni davom etish huquqini ham beradi.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim muassasalarining quyidagi turlari joriy etiladi: universitet, akademiya, institut bilim soxalari va bilim berish yo'nalishlarining keng qamrovi bo'yicha oliy va undan keyingi taiim turlari dasturlarini amalga oshiradi;

oliy ta'lim muassasalari turli iqtisodiy soxalar mutaxassislari, kasb-xunar kollejlari va akademik litseylar pedagogik kadrlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish vazifasini bajaradi; fanlar keng qamrovi buyicha fundamental va amaliy tadqiqotlar olib boradi, bilimlarning tegishli soxalari bo'yicha ilmiy va uslubiy markaz boiadi.

muayyan bilim soxalari va kadrlar tayyorlash yo'nalishlari bo'yicha oliy va undan keyingi taiimlarning kasbiy taiim dasturlarini amalga oshiradi;

maium soxalar uchun oliy malakali kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish bilan shug'ullanadi;

fan, madaniyat, san'at soxalari byyicha fundamental va amaliy tadqiqotlar bajaradi;

o'z faoliyati soxasida yetakchi ilmiy va uslubiy markaz boiadi.

Oliy taiim muassasalarida yo'nalishlar bo'yicha fakultetlar, boiimlar va talabalar akademik guruxlari tuziladi. Oliy taiim soxasidagi taiim xizmati bozori, davlat tomonidan boshqariladigan taiim muassasalari o'rtasida raqobat muxitini shakllantirishi, davlat va nodavlat taiim muassasalari rivojlanishini ta'minlash, asosiy kasbiy-taiim dasturlarida ko'zda tutilmagan pulli maslahatlar va qo'shimcha xizmatlarni rivojlantirishga asoslanadi. Oliy taiim muassasalarining tashkil etilishi, qayta tuzilishi va tugatilishi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi joriy etgan tartibda amalga oshiriladi. Davlat buyurtmasi bo'yicha oliy maiumotli va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash davlatga qarashli va nodavlat taiim muassasalariga har yiii ajratiladigan davlat taiim grantlari asosida

amalga oshiriladi. Davlat taiim grantlari hisobiga bylgan o'qitish xarajatlari davlat byudjeti hisobiga qoplanadi. Korxona va tashkilotlar buyurtmalari bo'yicha mutaxassislar tayyorlash taiim muassasalari tomonidan kontrakt asosida amalga oshiriladi. Korxona va tashkilotlar o'z grantlarini ta'lim va ilmiy muassasalariga ham, bevosita fuqarolarga ham ajratishi mumkin. Korxona va tashkilotlarning grantlari bevosita fuqarolarga, ulaming taiim muassasalariga kirish uchun konkursdan o'tish natijalariga ko'ra ajratiladi.

2. Institutda kadrlar tayyorlashning ixtisosliklari

Qarshi muhandislik iqtisodiyot institufi agroinjeneriya; suv xo'jaligi va melioratsiya; yer tuzish va yer kadastiri; kasbiy pedagogik tayyorgarlik; agronomiya; qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish, saqlash va birlamchi qayta ishlash texnologiyasi; iqtisodiyot, atrof-muxit himoyasi va ekologiya; o'simliklarni himoya qilish; neft va gaz ishi; elektroenergetika; issiqlik energetikasi ; buxgalteriya hisobi va audit; menejment kabi sohalarida muhandislar, texnologlar; texnologlar va iqtisodchi mutaxassislar tayyorlaydi.

Institutning 23 ta kafedrasida faoliyat ko'rsatuvchi professor-o'qituvchi va texnik xodimlar 30 dan ortiq xujalik shartnomasi, 3 ta davlat byudjeti mablag'i asosida ilmiy - tadqiqot ishlarida qatnashoqdalar.

Bular Respublikamizning mustaqilligini mustahkamlashga, iqtisodni ko'tarishga, xalqning turmush darajasini yaxshilashga qaratilgan texnik sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlaridir.

Institutda xalq xo'jaligining turli sohalarida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining koiami keng boiib, ular O'zbektston respublikasining ishlab chiqarish va iqtisodiyotni yanada yuksaltirishga qaratilgan.

Xalq xo'jaligining Oliy malakali mutaxassislariga bo'lgan talabini qondirish maqsadida aspirantura boiimi faoliyat ko'rsatmokda.

Institutda navariy fundamental va amaliy ijtimoiy tadqiqot ishlaridan tashqari ishlab chiqarish korxonalari, xo'jalik buyurtmalari bilan bajariladigan izlanishlarga ham katta e'tibor berilmoqda.

1997 yil institut qoshida Qashqadaryo, Surxandaryo va Xorazm viloyatlaridagi texnika yunalishidagi o'rta maxsus kasb-xunar ta'Hm muassasalari o'qituvchilarining malakasini oshirish markazi tashkil etildi.

Ayni paytda yuzlab o'qituvchilari va ishlab chiqarish korxonalarining mutaxassislari ilg'or zamonaviy informatsion texnologiyalar asosida o'z malakalarini oshirmoqdalar. Bu soxada mashg'ulotlar olib borishda Qarshi Davlat universiteti, Qarshi muxandislik iqtisodiyot institutining malakali professor-o'qituvchilari va ishlab chiqarishdan yetuk mutaxassislar taklif etilmoqda.

3. O'quv dasturining talabalardan tomonidan o'zlashtirilishi.

Har bir fan bo'yicha namunaviy o'quv dasturlari tegishli mutaxasis olimlar tomonidan tuzilib.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim Vazirligi oliy o'quv yurtlararo ilmiy -uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengash Majlisida muhokama qilinib foydalanishga tavsiya etiladi.

Namunaviy dasturda fan bo'yicha o'tiladigan namunaviy mavzularning ro'yxati, ularning qisqacha mazmuni, amaliy va seminar mashg'ulotlarning mavzulari hamda tavsiya etilayotgan mavzular bo'yicha ko'rgazma - namoyish materiallari, va boshqa didaktik materiallar ro'yxati ko'rsatiladi. Namunaviy dasturda o'zlashtirish nazorati, foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati ham kiritiladi.

Namunaviy dasturiga asosan o'quv muassasalarida fanning ishchi dasturlari tuziladi. Bu dasturlar kafedra yig'ilishida, fakultet uslubiy komissiyasi yig'ilishida ko'rib chiqilib, foydalanishga tavsiya etiladi.

Ishchi dasturga o'tiladigan ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar bo'yicha belgilangan soatlar, har bir mavzuning qisqacha mazmuni, texnologik xaritasi o'zlashtirish nazorati, adabiyotlar ro'yxati kiritiladi. Bundan tashqari ishchi dasturda ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda foydalaniladigan ko'rgazmali qurollar, didaktik materiallar ham ko'rsatiladi.

Ishchi dastur, uni tuzgan professor - o'qituvchi, kafedra mudiri, fakultet uslubiy komissiya raisi imzolagandan keyin, fakultet dekani tomonidan tasdiqlanadi.

Namunaviy va ishchi dasturlar fanga aloqador olimlar tomonidan ko'rib chiqilib, taqriz beriladi.

4. Kalendar - texnik rejalar

Fan o'qituvchisi tomonidan namunaviy va ishchi dasturga asosan fanning o'qitilishini kalendar texnik rejasi tuziladi. Kalendar texnik rejaga o'tiladigan fanning mavzulari tartibli.ketma -ketlikda joylashtiriladi. Har bir mavzu ma'razasi va amaliy mashg'uloti uchun belgilangah soatlar ko'rsatiladi. Mavzuni o'tilgan sanasi, soati belgilanib, mavzuni o'tgan professor - o'qituvchi tomonidan imzolanadi.

Kalendar texnik reja kafedra mudiri va kalendar texnik rejani tuzgan professor - o'qituvchi tomonidan imzolanadi. Akademik gurux jurnaliga kaledgar texnik rejaga asosan o'tilgan mavzular sanalari bo'yicha qo'yib chiqilib, fanni o'qitgan professor - o'qituvchi tomonidan imzo qo'yib boriladi.

Nazorat savollari:

1. Namunaviy dastur qaysi muassasa tomonidan tasdiqlanadi?
2. Namunaviy dasturni tarkibi qanday tuziladi?
3. Ishchi dastur kim tomonidan tuziladi?
4. Ishchi dasturni kim tasdiqlaydi?
5. Kalendar texnik reja kim tomonidan tuziladi?
6. Kalendar texnik rejani kim tulg'izib boradi?
7. Akademik gurux jurnali qanday xujjatga asosan to'lg'iziladi?

8. Akademik gurux jurnali qachon to'lg'iziladi?

4 - mavzu: Oliy ta'limda o'qitishning asosiy shakllari.

(2 soat)

Reja:

1. O'quv jarayonining ilmiy asosda tashkil qilingan yo'nalishlari.
2. Ma'ruza mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rish.
3. Seminar mashg'ulotlari, maslahatlar, amaliy mashg'ulotlar, ilmiy seminarlar va kollokvium o'tkazish.

Tayanch so'z va iboralar: Maslahat, Seminar mashg'uloti, Ma'ruza, Kollokvium, Amaliy ish o'yinlari, Ilmiy seminar.

Adabiyotlar. 1,2,3,4,5, 6,7.

1. O'quv jarayonining ilmiy asosda tashkil qilingan yo'nalishlari.

Umum ta'lim maktablarida o'quv ma'lumotlarining asosiy turi dars bo'lsa, institutda o'quv mashg'ulotlarining bir necha shakllaridan foydalaniladi.

O'quv jarayonining ilmiy asosda tashkil qilish uchun quyidagi yo'nalishlarda tadbiriy ishlar olib boriladi.

Ma'ruzalar; seminar mashg'ulotlari; amaliy mashg'ulotlar; laboratoriya mashg'ulotlari; davra suhbatlari va konferensiyalar; maslaxatlar; malakaviy amaliyot; kurs ishlari; bitiruv malakaviy ishlari; referatlar; kollokvium; ilmiy seminar;

Bu o'quv mashg'ulotlari talabadan o'ziga hos metodik yondashuvni, yuksak saviyada tayyorgarlikni, faollik va uyushqoqlikni talab qiladi.

Biz ko'rsatilgan yo'nalishlarning ayrimlari haqida qisqa ma'lumotlar beramiz. Bu ma'lumotlar va tavsiyalardan foydalanish talabalar uchun muhim ahamiyatga egadir. Lekin malakaviy amaliyot, kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishlari haqida keyingi mavzular tarkibida tushuntirib o'tamiz.

Ma'ruza mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rish.

Tushuntirishni ma'ruza haqidagi fikrlarni umumlashtirishdan boshlaymiz.

Institutlarda o'qitishning turli shakllari orasida ma'ruza yetakchi o'rin egallaydi. Ma'ruzaga kelgan talaba boshqa narsalarga diqqat bermasdan ma'ruzani bir so'zini ham qoldirmasdan eshitishga harakat qilishi kerak. Ma'ruza barcha o'quv jarayonining 40-45 foizini tashkil qiladi. Ma'ruzaga kelayotgan talaba tegishli daftar, qalam, ba'zan, yon daftar olib kelishi kerak. U ma'ruzada tushunmagan narsalarni daftarga, asosan ma'ruzani eshitish va uning asosiy mazmunini yozib borishi kerak. Ma'ruza davomida o'zaro gaplashish, gap uzatish taqiqlanadi. Agar talaba ma'ruzaga qadar o'qiladigan mavzu bilan tanishsa ma'ruzani eshitishga zamin hosil qiladi. Ma'ruza materiallaridan seminarga tayorlanishda foydalaniladi. Ma'ruza talabaning barcha ishlarining ko'lamini belgilab beradi.

Ma'ruza talabalarda mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini: ilmiy qarash, bilim asoslarini egallashlariga yondashuvni shakllantirishi kerak.

Har bir ma'ruza talabaga nimalarni bilib olishni, qanday adabiyotlar va birinchi manbalarni o'qishni va konspekt olishni belgilab beradi. Talaba ma'ruzani tinglash bilan birga yozib borishni ham bilishi lozim. Ba'zi talabalar ma'ruzani so'zma-so'z yozishga harakat qilishi, aslida ma'ruzani mazmuni o'z so'zi bilan yozib olishi tavsiya qilinadi. Bunda talaba har bir ma'ruzani ham tinglab va ayni vaqtda yozib berishga odatlanishi kerak. Qisqartirib yozishni o'rganish ham muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga bir masaladan ikkinchi masalaga o'tganda, ikki masalani chegarasini belgilash kerak.

Oliy maktabda ma'ruzaning bir qancha turlaridan foydalaniladi. Bulardan eng ko'p qo'llaniladigan ma'ruza o'quv dasturi asosida o'qiladigan ma'ruza yoki akademik ma'ruza deb ataladi. Bundan tashqari ma'ruza suhbat, hikoya, ma'ruza munozara va boshqa ma'ruza xillari bor. Ma'ruzalardan doklادلarni farq qilish kerak. Doklادلar bir mavzuga bag'ishlangan bo'lib, ko'proq majlislarda, sessiyalarda tashkil qilinadi. Ma'ruzalarni eshituvchilarga borib yetishida lektorning mahorati va bir minutda so'zlash tezligi ham alohida ahamiyatga ega. Ma'ruza past sur'at bilan o'qilsa, ma'ruzada bir minutda 40-50, o'rtacha holatda 60-80, yuqori darajada 110 so'z bo'lishi mumkin. Mazmun jihatidan ma'ruza adabiyotlardagi masalalami umumlashtirish, takrorlash bilan chegaralanmasdan, balki hali yetarli ma'lum bo'lmagan masalalami ko'rsatib chiqishi kerak. Bundan tashqari ma'ruzada sxema, jadvallar, maketlar, xarita va boshqa ko'rgazmali qurollardan foydalanish tavsiya qilinadi. Talabalar birinchi kursdan ma'ruzalarining mohiyati, ahamiyatini, tanlangan ixtisosi bo'yicha bilimlarini egallash, o'zida mustaqil dunyo qarashni shakllantirishga ahamiyat berishi kerak.

Har bir talaba ma'ruzani yaxshi o'zlashtirib olishi uchun quyidagi bosqichlarga rioya qilishi lozim.

- ma'ruzani tinglashga tayyorgarlik ko'rish;
- ma'ruzani diqqat bilan tinglash;
- yozib olishga harakat qilish;
- yozib olingan tekstni o'rganish va qayta ishlab chiqish;

ma'ruzani tinglash jarayonida mustaqil fikrini rivojlantirishga alohida ahamiyat berishi kerak.

Lekin ayrim talabalar lektor aytgan ayrim masalalami yozib olish qobiliyatiga ega emaslar. Shu sababdan ayrim mulohazalarni oldin tushunib olib keyin yozib olishlari kerak. Bunda ayrim so'zlarni qisqartirishga to'g'ri keladi. Shunday qilib, o'qituvchi o'z ma'ruzasini boshlamasdan oldin yangi ma'ruzani rejasi bilan tanishtiradi, ma'ruza rejasida 3-5 ta masala qo'yilishi mumkin. Birinchi masalani tushuntirib bo'lgandan keyin ikkinchi masalaga o'tiladi. Agar o'tgan ma'ruzada ba'zi masalalar yoritilmay qolgan, vaqt yetishmay oldin yoritilmay qolgan masala yoritilib, keyin yangi mavzu boshlaymiz deb yangi mavzuni nomi va uning rejasi bilan talabalarni tanishtiradi. Birinchi masalani tushuntirishni boshlaydi.

Ma'ruza fikrlarni umumlashtirar ekanmiz quyidagi xulosalarga alohida ahamiyat berish kerak.

Ma'ruza talabaning barcha ishlari ko'lamini belgilab beradi. Seminarlar o'quv mashg'ulotlarini barcha xillari ma'ruza materiallarini o'zlashtirish bilan belgilangan.

Ma'ruzalar o'quv rejasiga kirgan fanlaming chuqur o'zlashtirishga yordam beradi. Talaba ma'ruza orqali ayrim fanlami bir-biri bilan bog'liqligiga alohida e'tibor beradi, talabaning fanga qiziqishi ortadi. Ma'ruzalar talabalarning mustaqil fikr yuritish elementlarini egallashga yordam beradi.

Ma'ruza hali matbuotda yoritilmagan va ko'pchilikka yetarli ma'lum bo'lmagan yangiliklar bilan tanishish va bu yangiliklarni fikrlash ta'sir ko'satadi.

Ma'ruza mustaqil ishlashning har bir mavzu bo'yicha yo'nalishini belgilab berishga yordam beradi.

Ma'ruzani tarbiyaviy ahamiyati katta. Talabalar ma'ruza orqali o'zlaridagi kamchiliklarni sezib ularni tugatish to'g'risida fikr yurita boshlaydilar.

Talabalar barcha ma'ruzalarga qatnashishlari lozim, chunki yaxshi ma'ruza ishning yarmisi bo'lib, uning materiallarini o'zlashtirish talabaning mustaqil ishlashiga bog'liq. Ko'p yillik tajribalar shuni ko'rsatadiki, ayrim toliblar ma'ruzani stenografistkaga o'xshab hammasini yozishga harakat qiladilar, lekin o'zlari yozgan fikrlarni tushunmaydilar. Demak, ma'ruzani yozganda uning mazmunini tushunib qisqartirib yozish kerak.

Ma'ruza ko'p qirrali jarayon bo'lganligi uchun bir mavzuni tushuntirishda uning barcha qirralarini qamrab olish mumkin emas. Ma'ruzada mahalliy materiallardan foydalanish, misol keltirishni foydali ekanligini ko'rsatib o'tamiz.

Bundan tashqari ma'ruzada foydalanilgan adabiyotlar ro'yhatiga ahamiyat berib, undan samarali foydalanish kerak.

Shunday qilib, ma'ruza davomida lektorning tushuntirishidagi fikrlash izchilligiga ahamiyat berib, ma'ruzani sifat jihatidan takomilkiştirib borishga ahamiyat berish kerak.

Shunday qilib, ma'ruza davomida talabalar bilan lektor o'rtasida ijobiy munosabat shakllanishiga ahamiyat berish kerak, ma'ruza davomida talabaning bilim elementlarini jamg'arishga qiziqishi ortishli lozim.

Seminar mashg'ulotlari, maslahatlar, amaliy mashg'ulotlar, ilmiy seminarlar va kollokvium o'tkazish

SEMINAR MASHG'ULOTLARI

Seminar ma'ruzada bayon qilingan materiallarni talabalar tomonidan qanday o'zlashtirilayotganini tekshirib ko'rish maqsadida o'tkaziladi. Ayni vaqtda mustaqil ishlashni tarkibiy qismi hisoblanadi. Seminarda ma'ruza materiallari umumlashtiriladi, chuqurlashtiriladi. Seminar mashg'ulotlari ma'lum mavzuga bag'ishlanib, dastlab uning mazmuni e'lon qilinadi. Shu bilan birga seminar mustaqil fikrlashning usullardan biri. Uning o'tkaziladigan vaqti oldindan xabar qilinadi.

Institutda o'qitiladigan ijtimoiy fanlar bo'yicha O'zbekiston tarixi, iqtisodiy nazariya, siyosatshunoslik va boshqa fanlardan seminar o'tkaziladi.

Seminar mashg'ulotlari ikki xil yo'l bilan tashkil qilinadi.

Oldindan tarqatiladigan savollarni muhokamasi. Bu seminarda bahslashuv qizg'in tashkil qilinadi va bahs ishtirokchilariga o'qituvchi bahs qo'yishi mumkin.

3-4 ta masala muhokama qilinadi. Bunda har bir masala muhokama qilinib, xulosalar chiqariladi.

Seminarning ikkinchi ayrim xilidagi talablarga ma'ruza uchun mavzu berilib, uni talabalar muhokama qiladilar.

Seminarga tayyorlanishning asosiy sharti tavsiya qilingan material larni o'rganib chiqish konspektlashtirishdir. Seminarda muhokama qilingan ma'mzalar bo'yicha o'zaro fikr almashish davom etadi. Seminar oxirida o'qituvchi tegishli xulosa chiqaradi, yaxshi ma'ruzalarni ijobiy tomonlari ko'rsatilib, ayrim yo'l qo'yilgan kamchiliklar ko'rsatiladi.

Agar seminar mavzusiga doir barcha materiallar to'la qamrab olinmagan bo'lsa, u holda ma'ruzachiga qayta ishlash tavsiya etiladi. Shundan keyin o'qituvchi navbatdagi seminar mavzusini e'lon qilib talabalarga ushbu mavzu bo'yicha ham tayyorgarlik ko'rib kelishlarini tayinlaydi.

MASLAHATLAR.

Maslahatlar ko'pincha ma'lum kurs materiallari o'tib bo'lingach, undan olinadigan sinov va imtihonlardan yoki o'zlashtirmagan talabalar bilan yakka holda yoki guruh bo'lib o'tkaziladi. O'qituvchi talabalarni tushunmagan savollariga javob beradi. Bundan tashqari talabalar ayrim masalalarni echa olmaganlarida mutaxassislardan yordam so'rab murojat qilishlari mumkin.

KOLLOKVIVMLAR.

Kollokviumda fanning bir bo'limi bo'lganda, shu bo'lim masalalari talabalar tomonidan qanday o'zlashtirilgani sinab ko'riladi. Unda o'qituvchi talabalarga vazifalar beradi. Talabalar savollarga birin-ketin javob beradilar. Javoblar o'qituvchi tomonidan umumlashtirib, kollokviumda aktiv ishtirok etganlar rag'batlantiriladi. Vaqt etishmagani uchun o'quv jarayoning boshqa yo'nalishlari navbatdagi mavzularda tushuntiriladi.

Talabalar mustaqil ishlashining samaradorligi imtihon va sinovlarda o'z ifodasini topadi.

TALABALARNING MUSTAQIL ISHLARINI SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI.

Institutda bir yilda 2 marotaba imtihon o'tkaziladi. Imtihon o'quv jarayonining muhim qismidir. Shu bilan birga imtihon talabaning faoliyatida eng javobgar, qiyin bosqich bo'lib, bu bosqich talabaning jamiyat davlat va o'z do'stlari oldidagi hisobotini ifoda qiladi. Imtihonlar talaba olgan bilimlarning mustahkam, qiyin bo'limlarini o'rganishga tayyor bo'lganliklarini ko'rsatadi.

Imtihonlarning muhim ahamiyati shundan iboratki, imtihon har bir fan bo'yicha talabada yetarli tasavvurga ega bo'lishga yordam beradi. Imtihonga tayyorgarlik jarayonida talaba o'qitilayotgan fan bo'yicha o'zidagi kamchiliklarni bilib oladi va ularni tugatishga harakat qiladi. O'z xotirasida ayrim muhim qoidalami tiklashga harakat qiladi. Qonunlarni va kategoriyalarni chuqur tushunib olishga harakat qiladi. Shu bilan birga imtihonlar har bir talabada javobgarlik hissini kuchaytirishga yordam beradi. Imtihon jarayonini talaba faqat baho olish uchun o'qimasdan, balki, institutni tamomlagandan keyin hayot tomonidan oldinga surilgan talablarga qay darajada javob berishini anglay boshlaydi. Imtihonlarda yuqori baholarga erishish uchun nima qilish kerak?

Buning uchun semestr davomida harakat qilishi kerak. Imtihonda yuqori natijalarga erishish uchun sinovlarga puxta tayyorlanish talab qilinadi. Talaba barcha sinovlardan muvaffaqiyatli o'tgandan keyin u imtihonga qo'yiladi.

O'z-o'zini tekshirish uchun savollar:

Kitob ustida ishlash metodikasini aytib bering.

Kutubxonada kitoblar nima asosida tanlanadi?

Katalog nima?

Referat qanday tayyorlanadi?

Tezis nima?

Tezis qanday tayyorlanadi?

Konspekt nima?

Konspekt qanday tayyorlanadi?

5-mavzu : Mustaqil ish va talabalar mehnatini ilmiy tashkil etish.

(2 soat)

Reja:

- 1. Mustaqil ishlashning o'quv jarayonida tutgan o'rni**
- 2. Talaba mustaqil ishining maqsad va vazifalari.**
- 3. Talaba mustaqil ishining tashkiliy shakllari.**
- 4. Talaba mustaqil ishining axborot ta'minoti.**
- 5. Talaba mustaqil ishini nazorat qilish va baholash.**

Tayanch so'z va iboralar: Adabiy kitoblar, huquqiy adabiyot, ijtimoiy-iqtisodiy adabiyotlar, referat, tezis, konspekt, kartoteka, internet

Adabiyotlar. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 27, 28.

Mustaqil ishlashning o'quv jarayonida tutgan o'rni.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim Vazirligining 2005 yil 21 fevral 34-sonli buyrug'i bilan «Talaba mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash tartibi tug'risida Namunaviy Nizom» tasdiqlandi. Bu Nizom asosida Qarshi muhandislik iqtisodiyot institutida talaba mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash tartibi to'g'risida Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot institutining muvaqqat Nizomi ishlab chiqildi. Bu nizom kadrlar tayyorlash sifatini nazorat qilishda talaba mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash tartibini belgilaydi.

Talabaning mustaqil ishi o'quv rejasida muayyan fanni o'zlashtirish uchun belgilangan o'quv ishlarining ajralmas qismi bo'lib u uslubiy va axborot resurslari jihatidan ta'minlanadi hamda bajarilishi reyting tizimi talablari asosida nazorat qilinadi.

Institutda talaba haftalik mustaqil ishlarining umumiy hajmi bakalavriatning kunduzgi bo'limida 22 soat tashkil etadi.

Har bir fan bo'yicha mustaqil ishning hajmi semestrlar bo'yicha yunalishning ishchi o'quv rejasida belgilangan soatga tenglashtirib olinadi va tegishli semestrning haftalari bo'yicha taksimlanadi.

Talabaning har bir fandan mustaqil ishi bo'yicha o'quv semestri davomida to'plagan reyting ballari uning umumiy o'zlashtirish ballariga qushiladi.

2. Talaba mustaqil ishining maqsad va vazifalari.

Talaba mustaqil " ishining asosiy maqsadi - o'qituvchining xabarligi va nazorati ostida talabada muayyan o'quv ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun zarurligi bo'lgan bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishdir.

Talaba mustaqil ishining vazifalari quyidagilardan iborat:

- yangi bilimlarni mustaqil tarzda puxta o'zlashtirish ko'nikmalariga ega bo'lish;
- kerakli mahsulotlarni izlab topishning qulay usullari va vositalarini aniqlash;
- axborot manfaatlari va manzillaridan samarali foydalanish;
- an'anaviy o'quv va ilmiy adabiyotlar, me'yoriy xujjatlar bilan ishlash
- elektron o'quv adabiyotlari va ma'lumotlar bilan ishlash;
- internet tarmog'idan maqsadli foydalanish;
- berilgan topshiriqlarni ratsional echimini belgilash.
- ma'lumotlar bazasini tahlil etish;
- ish natijalami ekspertizasiga tayyorlash va ekspert xulosasi asosida qayta ishlash;
- topshiriqlarni bajarishda tizimli va ijodiy yondashish;
- muammolarni mustaqil hal qilish ko'nikmalariga ega bo'lish;
- ishlab chiqilgan yechim, loyixa yoki g'oyani asoslangan va mutaxassislar jamoasida ximoya qilish.

3. Talaba mustaqil ishining tashkiliy shakllari.

Talaba mustaqil ishini tashkil etishda muayyan fan (kurs)ning xususiyatlarini shuningdek, liir bir talabaniig akademik o'zlashtirish darajasi va qobiliyatini hisobga olgan holda quyidagi shakl va usullardan foydalaniladi:

- ayrim nazariy mazmunlarni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish;
- berilgan mavzu bo'yicha axborot yoki referat tayyorlash;
- seminar va amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish;
- laboratoriya ishlarini bajarishga tayyorgarlik ko'rish;
- hisob-grafik ishlarini bajarish ;
- malakavi bitiruv ishi yoki magistrlik dissertatsiyasini tayyorlash;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash;
- amaliyotdagi mavjud muammolarning yechimsini topish; (Keys stadi);
- maket, model, badiiy asar, musiqa va namunaviy yaratish;
- ilmiy maqola, anjumanga ma'ruza tezislarini tayyorlash;
- malakaviy amaliyotlarni hisoblarini tayyorlash;
- turli vazifa va topshiriqlarni bajarish.
- O'qitiladigan faning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, talaba mustaqil ishini tashkil etishda boshqa shakllardan ham foydalanish mumkin.
- O'quv fanlari bo'yicha Namunaviy va ishchi dasturlarda talaba mustaqil ishining turi, shakli, mazmuni va hajmi ifoda etiladi.
- Talabaniig mustaqil ishi uchun ajratilgan vaqt byudjetiga mos ravishda kafedrada har bir fan bo'yicha mustaqil ishining tashkiliy shakllari, topshiriqlar variantlari ishlab chiqiladi va fakultet ilmiy uslubi

kengashida tasdiqlanadi.

- Kafedralarda mustaqil ishni bajarish uchun fanlar bo'yicha talabalarga zaruriy metodik qullanma, ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

-Mustaqil ish topshiriqlarini talabalarga bertish va qabul qilish muddatlari faning kalendar -tematik rejasida ko'rsatiladi.

4.Talaba mustaqil ishining axborot ta'minoti.

Talaba uchun muayyan fan bo'yicha mustaqil ish topshiriqlari tegishli kafedra professori (yoki yetakchi dotsenti) tomonida o'quv mashg'ulotlarini bevosita olib boruvchi o'qituvchi bilan birgalikda tuziladi hamda kafedra mudiri tomonidan tasdiqiannadi. Talabaga berilgan topshiriqda mustaqil ishni bajarish bo'yicha dastlabki ko'rsatmalari va tavsiyalar qayd etiladi.

Mustaqil ishni bajarish uchun talabaga axborot maanbasi sifatida darslik va o'quv qo'llanmalar, metodik qo'llanma va ko'rsatmalar, maTumotlar to'plami va bank, ilmiy va ommaviy davr nashrlar, Internet tarmog'idagi tegishli ma'lumotlar, berilgan mavzu bo'yicha avval bajarilgan ishlari bank va boshqalar xizmat qiladi.

Kafedra mudiri tegishli fakul'tet dekani taqdimoti asosida institut raxbariyati talabalarga mustaqil ishlarni bajarish uchun zaruriy axborot manbaa va vositalarni belgilaydi, talabalarga turli kutubxonalar, muzeylar. tarmoq muassasalari va korxonalardan mustaqil ish uchun zaruriy ma'lumotlar to'plash yuzasidan surovnomat xatlarni rasmiylashtirib beradi.

Institut raxbariyati tomonidan talabalarga mustaqil ishlarni va vaqtida bajarish uchun kompyuter texnikasi va Internet tarmog'idagi samarali foydalanish uchun shart-sharoitlar yaratib beriladi.

5. Talaba mustaqil ishini nazorat qilish va baholash.

Har bir fan bo'yicha talaba mustaqil ishga raxbarlik qilish yuklamasi (ishchi o'quv rejasi 10-ustunida keltirilgan) professor - o'qituvchi shaxs ishi rejasining o'quv ishlari bo'limida (1540 soat doirasida) qayd etiladi.

Kurs ishi (loixasi), malakaviy bitiruv ishi va magistrlik dissertatsiyasini tayyorlashga ajratilgan soatlar, professor-o'qituvchi shaxsiy ish rejasining o'quv ishlari bo'limida qayd etiladi.

Talabaning mustaqil ishiga rahbarlik qilish kafedara tuziladigan va fakultet dekani tomonidan tasdiqlanadigan konsultatsiyalar jadvali asosida amalga oshiriladi.

Talaba mustaqil ishi bo'yicha konsultatsiya soatlari gurux jurnalida qayd etib boriladi.

Talaba mustaqil ishni nazorat qilish o'quv mashg'ulotlarni bevosita olib boruvchi o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Talabaning mustaqil ishi JB, OB, va YaB, turlarida baholanadi va talabaning umumiy reytingiga kiritiladi.

Talabaning reyting daftarchasida qayd etiladigan mustaqil ishlarini baholash «Talabalar bilimini baholashning reyting tizimi to'g'risidagi Nizom» asosida amalga oshiriladi.

Talabaning reyting ko'rsatkichlari, shu jumladan mustaqil ishi bo'yicha, ananaviy gurux reyting oynasida va (yoki) fakultetning maxsus elektron tarmog'ida yoritib boriladi.

Talaba mustaqil ishni nazorat qilish turlari va uni baholash mezonlari tegishli kafedra tomonidan belgilanadi va fakultet kengashida tasdiqlanadi. Mustaqil ishlarni baholash mezonlari talabalarga o'quv yili (semestri) boshlanishi oldida metodik materiallari bilan tarqatiladi.

Talaba mustaqil ishi bo'yicha belgilangan maksimal balning 55 % dan kam bo'lmagan bal tuplash lozim, aks holda yakuniy nazoratga ruxsat etilmaydi.

Fanlar kesimida talabalarining mustaqil ishlari bo'yicha o'zlashtirish muntazam ravishda talabalar guruxlarida, kafedra yig'ilishlari va fakultet kengashlarida muhokama etib boriladi. Talabaning mustaqil ishi kafedra arxivida ro'yxatga olinadi va o'quv yili mobaynida saqlanadi.

Talabaning kurs ishi (loyixasi) ni hamda malakaviy bitiruv ishi yoki magistrlik dissertatsiyasini ruyxatga olish va saqlash tartibi tegishli me'yoriy xujjatlari amalga oshirali.

Institutda talabalarining mustaqil ishlari bo'yicha turli tanlovlar o'tkazilishi mumkin.

Mustaqil ishlari yuqori darajada baholangan talabalar manaviy va moddiy jixatdan rag'batlantiriladi.

Ushbu Nizomga rektor bo'yrug'i bilan zarur o'zgartirishlar kiritilishi mumkin.

Ushbu Nizom institut Ilmiy Kengashning 2005 yil 8 iyundagi igilishda muhokama qilib, tasdiqlangan.

O'z-o'zini tekshirish uchun savollar:

1. O'quv jarayonining ilmiy asoslariga nimalar kiradi?
2. Ma'ruza mashg'ulotlari qanday o'tkaziladi?
3. Ma'ruza mashg'ulotlariga konspekt qanday tayyorlanadi?
4. Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish tartibi
5. Ilmiy seminar nima va u qanday tashkil qilinadi?
6. Kollokvium nima?
7. Kollokviumga tayyorgarlik ko'rish tartibi
8. Mutaxassislik fanlardan nazorat o'tkazish tartibi va shakllari

6 -mavzu: Talabalarni ilmiy - tadqiqot ishi tashkil etish.

(2 soat)

Reja:

1. Ilmiy tadqiqot ishlari turlari.

2. Kurs ishlari va ularni yozish tartibi.

3. Bitiruv malakaviy ishlar va ularni yozish tartibi.

Tayanch so'z va iboralar: Kurs ishi, Ilmiy to'garak, Konferensiya, Bitiruv malakaviy ish, Malakaviy amaliyot, Malakaviy amaliyot hisoboti.

Adabiyotlar. 1,2,3,4,5, 6,7,27,28.

1. Ilmiy tadqiqot ishlari turlari.

Oliy maktablarda mutaxassislar tayyorlashning muhim yo'nalishlaridan biri talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirishdir.

Iqtisodiyotning barcha sohalarida, shu hisobda, sug'urta sohasida ham ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish sug'urta fanini yanada rivojlantirish bilan birga kadrlar tayyorlashni sifat jihatidan oshirishga yordam beradi. Shu munosabat bilan Vazirlar Mahkamasi iqtisod sohasidagi tadqiqotlarni chuqurlashtirish chora-tadbirlari haqida maxsus qaror qabul qildi. Bu qarorda ko'rsatilishcha, respublikamizda bank moliya tizimini rivojlantirish va erkinlashtirishni prognozlashtirish instituti tashkil qilinadi. Bu institutning vazifasi birinchidan, respublika bank moliya tizimini rivojlantirishning hozirgi holatini chuqur izchil tahlil qilish bu asosda jahon tajribasini o'rganish asosida bank qonunchiligini takomillashtirishdan iborat. Ikkinchidan, bank moliya tizimini makroiqtisodiy va byudjet tizimi siyosati bilan uzviy muvofiqlashtirish, iqtisodiyotni isloh qilishning maqsadli vazifalarini va ustivor yo'nalishlarini va ijtimoiy rivojlanishining qabul qilingan kompleks dasturlariga muvofiq bo'lgan strategiyasi ishlab chiqishda qatnashish va boshqa ma'alarni tadqiq qilish bilan shug'ullanadi. Kelgusida bu institutda 30 ortiq ilmiy xodim faoliyat yuritadi. Shuni aytish kerakki, ilmiy tadqiqot bo'yicha qobiliyatli bitiruvchilar mazkur institutga ilmiy xodim sifatida qabul qilinishi mumkin. Bu ilmiy tadqiqot institutiga birinchi navbatda magistraturani tamomlagan bitiruvchilar qabul qilinadilar. Hozirda 4 yillik o'quv davrida yaxshi faoliyat ko'rsatgan talabalar magistraturaga qoldirilmoqda. Magistratura qabul qilinganlar bilan suhbatlashganimizda ularning o'quv davrida talabalarning ilmiy-tadqiqot to'garaklarida qatnashganliklarini, o'zlari tayyorlagan ilmiy dokladlar bilan talabalarning ilmiy konferensiyalarida ishtirok etganliklarini bayon qiladi.

Hozirda institutimizdagi kafedralar huzuridagi ilmiy tadqiqot to'garaklari tashkil qilingan. unga malakali o'qituvchilar rahbarlik qilmoqdalar. To'garaklar bir oyda ikki marotaba majlis o'tkazib, bu kun tartibida ilmiy tadqiqot ishlarining tashkiliy asoslari o'rganiladi. Talabalarga tadqiqot uchun mavzular

taqsimlanib beriladi, ularga rahbar tayinlanadi. Har yili may oyida talabalarni ilmiy konferensiyalari o'tkaziladi, konferensiya ishtirokchilar bir necha seksiyalarda ish olib boradilar. Har bir talabaga 2 mavzuda ilmiy doklad bilan qatnashishga ruhsat beriladi. Eng yaxshi doklad mualliflari belgilangan tartibda taqdirlanadilar.

Shuni aytish kerakki, to'garaklar va konferensiyalar talabalarining fikrlash doirasini kengaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Hozirda institutimizda ishlayotgan va dars berayotgan o'qituvchilarning ko'pchiligi kafedralardagi ilmiy to'garaklarni sobiq talabalari bo'lganligini unutmaslik kerak. To'garakning aktiv a'zolari kelgusida fan nomzodi va doktori bo'lib yetishganliklarini, ularning maqolalari matbuotda e'lon qilinganligini ko'rsatib o'tish kerak. Xozirda respublika gazetalari eng yaxshi talabalar tomonidan yozilgan eng mazmunli maqolalarni bosib chiqarmoqdalar va bu maqolalar kelgusida magistraturaga yo'llanma olishga xizmat qiladi.

2. Kurs ishlari va ularni yozish tartibi.

Kurs ishlari oliy ta'lim jarayonining tarkibiy qismidir. Bu ish ko'pchilik fanlar bo'yicha faqatgina kunduzgi bo'limda ta'lim oluvchi talabalargina emas, balki sirtidan ta'lim oluvchilarga nisbatan ko'proq qo'llaniladi. Masalan, birinchi kursda iqtisodiy geografiya, ikkinchi kursda iqtisodiy nazariya, uchinchi va to'rtinchi kurslarda mutaxassislikka doir fanlar bo'yicha kurs ishlari bajariladi. Kurs ishlari mavzu jihatdan xilma-xil bo'lsa ham, lekin uning uslubining bir-biriga o'xshash tomonlari bor.

Kurs ishi bo'lajak mutaxassisning shakllanishida muhim va hal qiluvchi bosqichlaridan iqtisodiy nazariy va amaliy mustaqil bilimni egallashning muhim tadbirlaridan biridir.

Kurs ishini bajarish jarayonida ilmiy va tarbiyaviy ishlar kompleks asosida amalga oshirilib, ularni orasida quyidagilar birinchi darajali ahamiyatga egadir. Buning yo'nalishlari quyidagicha:

Fanning dolzarb mavzusi va muammolari chuqur o'rganiladi. Kurs ishi ustida ishlash jarayonida talaba tor ramka sifatida o'rganayotgan mavzuni chuqur o'rganishi, uning yo'nalishlarini tahlil qilish haqida tushunchalarga ega bo'ladi.

Mustaqil ishlash usullari bilan tanishadi, iqtisodiy nazariy va amaliyotni dolzarb masalalarini yozma bayon qilish usullarini o'rganadi. Bundan tashqari bibliografiya tuzish, statistik to'plamlardan foydalanish, mavzular bo'yicha konspekt tuzish, aqliy mehnatni tavsiyalaridan foydalanishga xarakat qiladi.

Iqtisodiy qonunlar va kategoriyalarni amaliyotda qanday tatbiq qilinishini o'rganadi. Kurs ishi talabaning mustaqil fikrlash doirasini kengaytiradi

Shunday qilib, kurs ishi talabaning mustaqil ishini nazorat qilishda muhim ahamiyatga ega. Har bir kurs ishini bajargandan keyin talabaga imtihon topshirish uchun ruxsat beriladi.

Shunday qilib, kurs ishini bajarish jarayonida talaba quyidagi vazifalarni bajarishi kerak:

Kurs ishi uchun mavzu tanlash;

Kafedra tomonidan tavsiya qilingan adabiyotlarni to'plash, ularni o'rganish, konspektlash, kerakli joylarini yozib olish;

Kurs ishi rejasini tuzish;

Nazariy masalalar va amaliy materiallarni umumlashtirish, tahlil qilish, qaytadan ishlab chiqish;

Kurs ishi tekstini yozib chiqish uni rasmiylashtirish va o'qituvchiga taqriz uchun taqdim etish;

Taqrizning talablari asosida ayrim tuzatishlar kiritish, taqrizchi talabi asosida qo'shimcha savollarga yozmajavob berish;

Kurs ishini himoyasiga tayyorlanish.

Kurs ishi mavzu tanlashda, uning ahamiyati, nazariy va amaliy materiallarni mayjudligi va yetarli bo'lishi, yangi masalalami o'rganilishi, tanlangan mavzu haqida umumiy tasavvurga ega bo'lishi, tanlangan masalalarga qiziqishi ham muhim ahamiyatga egadir.

Bundan tashqari mavzu juda keng masalalarga bag'ishlanmasligi, qisqa masalalami aniqlash bilan chegaralanmasligi kerak.

Shunday qilib, mavzu tanlashda mumkin qadar murakkab mavzuni tanlashga harakat qilish kerakki, bu masalani o'rganish talabani bilmagan narsalarini bilib olishga kursning navbatdagi bo'limlarini o'rganishga yaqindan yordam beradi. Institut sharoitida 3-4 fandan yoziladigan kurs ishining bir-biri bilan bog'langan bo'lishi talabani bir-biri bilan bog'langan masalalarini izchil o'rganishga yordam berdi.

Kurs ishini rejasini tuzish tavsiya qilingan adabiyotlarni o'rganib chiqilgandan keyin boshlanadi.

Shuni ko'zda tutish kerakki, rejadagi masalalar ko'payib ketmasin rejada eng muhim masalalar o'z ifodasini topishi, rejada ko'zda tutilgan masalalar xozirgi zamon talablari bilan aloqador bo'lishi kerak. Ayrim talabalar reja tuzganda oldin ko'zda tutilgan masalalami takrorlash hollari sodir bo'ladi. Uchinchi masala birinchi masalani, to'rtinchi masala ikkinchi masalani takrorlamasligi kerak. Reja tuzganda ko'zda tutilgan masalalami aniq ifoda qilishga harakat qilish kerak.

Rejaning kirish qismida asosiy masalalar ko'rsatilib, bir masalani tushuntirgandan keyin ikkinchi masalaga o'tishda izchillikni e'tibor berish kerak. Har bir masala mamlakat oldida tutgan vazifalar bilan aloqador bo'lishi kerak.

Kurs ishida raqamlar va misollarni ishlatishda ularning orasidan eng muhimini tanlab o'qishga ahamiyat berish kerak. Kurs ishida keltirilgan raqamlar va misollar tasodifiy bo'lmasligi, ular bir-biri bilan bog'langan bo'lishi kerak. Mumkin qadar yangi raqamlar va faktlardan foydalanish kerak. Bundan tashqari kurs ishida mahalliy ma'lumotlardan foydalanishga e'tibor berish kerak.

Kurs ishi hajmi 30 betdan oshmasligi kerak. Har sahifada 2-3 sm atrofida joy qoldirish kerak. Bu joy taqrizchining fikrini yozma bayon qilishini ko'zda tutadi. Kurs ishini har bir betida 2-3 abzasdan

boshlanishi ko'zda tutilib ilovada adabiyotlar ro'yxati beriladi. Bunda dastlab Oliy Majlis qarorlari, Prezident asarlari, kurs ishiga doir monografiyalar ko'rsatiladi.

Kurs ishining dastlabki nushasi yozib bo'lingandan keyin, ilmiy rahbari ko'rib chiqib, kamchiliklarni ko'rsatadi. Bu kamchiliklar tuzatilgandan keyin kurs ishi himoyaga taqdim etiladi. Kafedra laboranti kim va qachon himoya qilishi haqida talabalarni xabardor qiladi. Har bir kurs ishiga komissiya tomonidan baho qo'yiladi. Yomon baho olganlar takroran kurs ishi yozadi va yoqlaydilar.

3. Bitiruv malakaviy ishlari va ularni yozish tartibi.

Bitiruv malakaviy ishlari oliy o'quv yurtlarida olingan ta'limning so'nggi bosqichi hisoblanadi. Bitiruv malakaviy ish yozish ishlab chiqarish amaliyoti davrida amalga oshirilsa ham, lekin unga tayyorgarlik institutda oxirgi darslar davom etayotgan oylardan boshlanadi.

Oxirgi kursda barcha imtihon va sinovlarni tugallanish arafasida ishlab chiqarish amaliyotiga tayyorgarlik boshlanadi. Dastlab qaysi talaba qaysi sug'urta kompaniyasida ishlab chiqarish amaliyotini o'tashi aniqlanadi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, ko'pchilik talabalar Toshkentda amaliyot o'tashga xarakat qiladilar. Boshqa shahardan kelgan talabalarni o'z turar joylarida amaliyot olib borilishiga ham ruhsat beriladi. Amaliyot «Sug'urta nazariyasi» va "Sug'urta ishi" fani bo'yicha o'tkaziladi.

Amaliyotda talaba sug'urta kompaniyasiga yuborilib amaliyot rahbari belgilanadi, har bir haftada qanday sug'urta turlari mavjudligi, sug'urta tarif stavkalari va ularni hisoblanishi hamda undirilishi maxsus o'quv rejasi oldindan belgilanadi. Agar majburiy sug'urta turi uchun bir hafta ajratilgan bo'lsa, dastlab sug'urta kompaniyasi bo'yicha tayinlangan rahbar bilan nazariy masalalar takrorlab esga olinadi. Shundan keyin biror korxona misolida uni sug'urta himoyasiga olish va sug'urta mukofatlarini xisoblash xamda undirish ko'rsatiladi. Boshqa korxona misolida talabalar o'zlari mustaqil ravishda amaliy masalalar bilan tanishadilar. Ana shunda amaliyot haf bir sug'urta turi bo'yicha amaliyot rahbarligida bajariladi. Bu haqda amaliyot rahbari talabaning kundaligiga yozib imzo qo'yadi. Har bir sug'urta tashkiloti bo'yicha amaliyot o'tkazilishi rejalashtiriladi. Masalan, «O'zbekinvest» sug'urta kompaniyasi bo'yicha amaliyot o'talib, bir hafta mobaynida sug'urtaning xususiyatlari bilan tanishtiriladi. Sug'urta bo'yicha faqat «O'zbekinvest» bo'yicha emas «O'zagrosug'urta» va boshqa sug'urta tashkilotlarida, shu jumladan Davlat sug'urta nazoratida amaliyot o'tkaziladi. Ishlab chiqarish amaliyoti tugallangandan keyin barcha o'rganilgan masalalar yig'ma hisobotda qisqacha bayon qilinadi. Hisobot institut bo'yicha amaliyot rahbari tomonida qarab tekshirilib, taqriz yoziladi. Taqrizga ijobiy yoki salbiy baho beriladi, amaliyot rahbarining xulosalari e'tiborga olinadi. Hisobot komissiya a'zolari ishtirokida himoya qilinadi. Amaliyot davrida xar xaftada bir kun bitiruv malakaviy ish uchun vaqt ajratiladi. Bitiruv malakaviy ish ishlab chiqarish amaliyot davrida davom ettiriladi. Dekanat bu tadbirni xar bir talaba bilan kelishib hal qiladi. Ishlab chiqarish amaliyoti davrida rahbar tomonidan bitiruv malakaviy ish ustida qanday ish olib borilayotgani kuzatiladi. Kamchiliklar ko'rsatiladi. Ishlab chiqarish amaliyoti tugagandan keyin

kafedraga bitiruv malakaviy ishning dastlabki varianti taqdim qilinadi. Shu bilan birga kafedra tomonidan bitiruv malakaviy ishining himoyasi uyushtiriladi.

O'z-o'zini tekshirish uchun savollar:

1. Ilmiy to'garak nima va u qanday tashkil qilinadi?
2. Ilmiy to'garakka a'zo bo'lish va qatnashish tartibi
3. Ilmiy to'garakning maqsadi va vazifalari.
4. Kurs ishi nima?

7-mavzu: Talabalarni g'oyaviy tarbiyalash.

(2 soat)

Reja:

1. Goyaviy tarbiya va uning mezonlari
2. Milliy istiqloq g'oyalarini xalk ongiga singdirish omillari
3. Yoshlar ongiga singdirishda o'quv muassasalarining roli va o'rni

Tayanch tushunchalar: G'oyaviy tarbiya tushunchasi, g'oyaviy tarbiyalashning asosiy mezonlari, g'oyaviy tarbiya omillari, ota-ona savodxonligi.

Adabiyotlar. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 26

1. G'oyaviy tarbiya tushunchasi va uning asosiy mezonlari

Bugungi kundagi asosiy vazifalar biri yosh avlodni yangi goyalar bilan tarbiyalash masalasidir. Xuddi ana shu masala-mustaqillik mafkurasining mazmunini tashkil etadi. Bu yangicha erkin fikrlaydigan mutelik va jur'atsizlik tuygusidan mutlako xoli bulgan mustakil insonni tarbiyalash deganidir. Buning uchun nima kilish kerak? «Buning yuli-deydi Islom Karimov, -odamlarimiz, avvalombor yoshlarmizning iymon-e'tikodini mustaxkamlash, irodasini bakuvvat kilish, ularni uz mustakil fikriga ega bulgan barkamol insonlar etib tarbiyalash... ularning men uzbek frzandiman, deb gurur va iftixor bilan yashashiga erishishdir.».

Milliy istiklol goyasi ta'limot sifatida xalkimizning buyuk maksadi sari yetaklaydi, uyushtiradi, yoshlarni tarbiyalaydi va ma'naviy madadkor buladi. Foyaviy tarbiya nima? Milliy istiklol goyasi Yzbekiston xalqining tub manfaatlari asriy orzu-umidlari ezgu niyatlari buyuk maqsadlarini aks ettiradi. Binobarin jamiyatimiz a'zolarini milliy istiklol goyasi bilan tarbiyalash, goyaviy tarbiya vazifasiga kiradi. Va bu shu yurt farzandlari uchun muqaddas burchdir.

Foyaviy tarbiyaning moxiyati. Shaxs tarbiyasining muhim yynalishi - bu goyaviy tarbiyadir. Bu inson ongi va tushunchalar tizimida hayot haqidagi falsafiy, siyosiy, xukukiy, diniy estetik axloqiy, badiiy kasbiy qarashlarni maqsadli shakllantirish jarayonidir.

Xar qanday tarbiya jarayoni oxir-oqibat, yz maqsad va moxiyatiga kyra goyaviy tarbiyadir. Shuning uchun mafkurasiz inson mafkurasiz guruh, millat, xalq jamiyat bylishi mumkin emas.

Foyaviy tarbiyaning xar mafkuraviy tarbiyaning maqsadi- jamiyatning xar bir a'zosi va ular timsolida xar bir ijtimoiy qatlam guruhning tarbiyaviy darajasini tarbiyalashdir.

Mafkuraviy tarbiya eng avvalo yuksak e'tiqod, imon, Vatan va xalq oldidagi ma'suliyat, vatanparvarlik, fidoyilik kabi fazilatlarda namoyon byladi.

2.Yoshlarni milliy istiklol goyasi ruxida tarbiyalashning asosiy me'zonlari, shart-sharoitlari va omillari

Soglom goyalar tarbiyasi yuksak dunyoqarash va e'tiqod tarbiyasini anglatadi.

Yoshlik, yspirinlik davri dunyoqarashining shakllanishi, e'tikodning mustahkamlanishi uchun yta muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli mafkuraviy ta'sirlar, asosan yoshlar auditoriyasiga, ularning qalbi va ongiga qaratilgan byladi.

Mustaqillik yillarida shakllanayotgan yangicha dunyoqarash yoshlarda Vatanga sadoqatni, milliy qadriyat va an'analarga muhabbatni, yz yaqinlariga mehribonlikni, tanlagan yyli, kasbi, maslagi va e'tiqodiga sodiqlikni nazarga hitadi.

Milliy istiklol bosh strategik ning mazmun-moxiyati - yangi insonni mute'likdan xoli, jur'atli, erkin fikrlaydigan komil insonni tarbiyalashga qaratilgandir.

Kyrinib turibdiki, goyaviy tarbiya mezonlariga ma'suliyat, e'tiqod va imon kiradi.

Ma'suliyat - Foyaviy tarbiya me'zonlaridan biri bylib bu odamning xar bir amali faoliyati maxsulini tyli q tasavvur qilgan holda, uning yzi va yzgalar uchun nima naf keltirishini anglay olish qobilyatidir.

SHaxsiy ma'suliyat - shaxsning kundalik faoliyatidagi ma'sullik hissi.

Fuqarolik ma'suliyati - shaxsning jamiyat oldidagi ma'suliyati.

E'tiqod- odamning muayyan qarash, ta'limot, nazariya, hayotiy aqida yoki qadriyatlarga nisbatan shakllangan sobit fikr va tasavvurlar majmuasi. Ma'lum qadriyatiarni inson qalbida yashash falsafasidir.

Iymon - arabcha syz bylib lug'aviy ma'nosi ishonchdir. Haqiqiy e'tiqod egasida iymon ham byladi. Vatan ravnaqi yyilda baxoli qudrat vijdon bilan mehnat qilish - iymonlik belgisidir.

Yoshlarni goyaviy tarbiyalashda ma'suliyat, imon, e'tikodni shakllantirish uchun qanday shart-sharoitlar talab etiladi?

Bunda quyidagi asosiy ob'ektiv shart-sharoitlarni misol keltirishimiz mumkin:

A) Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy muhit: - Qadriyatiarni tiklanishi, tariximizni yrganish, madaniy, ilmiy, ma'naviy me'rosni yrganish ijtimoiy - siyosiy institutlar nodavlat tashkilotlari, siyosiy partiyalar.

B) Soglom goyalar: - Milliy istiklol mafkurasining asosiy goyalari.

V) Siyosiy ong va xukukiy madaniyatning ysishi - siyosiy ongining ysishda siyosiy partiyalarning ahamiyati katta.

Xukukiy madaniyatni shakllantirish omillari:

Xukukiy madaniyatga oid ommabop adabiyotlar: Ta'lim muassasalarida maxsus j'quv kurslari; Xukukiy mavzularda tadbirlar. Keng xalq ommasiga targ'ib etish.

G) Yoshlarning bilim darajasi - Yoshlarni bilim saviyasi, ma'lumotlilik darajasi va malakasi.

D) odatiy, an'anaviy fikrlash tarzidan yangicha, ilg'or fikrlashga ytish. - Bu jarayon tezlik bilan bormaydi. Kishilar eski aqidadan birdan qutula olishmaydi. Yangicha fikrlashga bosqichma-bosqich yta boriladi.

Foyaviy tarbiyaning omillariga nimalar kiradi?

Oila - goyaviy tarbiyaning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. U jamiyat negizi. Ilk mafkuraviy tushunchalar oilada shakllanadi.

Maxalla - Yzini-yzi boshqarishning Milliy modeli bylga mahalla xalqimizning azaliy udumlari, urf-odatlari va an'analariga tayangan xolda yoshlarda ezgulik goyalarini singdirib borishda ylkan tarbiyaviy vazifani bajaradi.

Mehnat jamoalari - inson umrining asosiy qismi yadigan, uning tafakkuri, hayotga munosabati shakllanadigan ijtimoiy-ma'naviy muxitdir.

Siyosiy partiyalar- yz faoliyati bilan fikrlar rang-barangligi va qarashlar xilma-xilligiga asoslangan demokratik jamiyat barpo etish goyasini amalga oshishiga hizmat qiladi.

Nodavlat tashkilotlari - ham mafkuraviy jarayonlarni faollashtiruvchi omil hisoblanadi.

Ommaviy axborot vositalari - jamiyatchilik fikrini shakllantirish, milliy istiklol goyasini xalqimiz, avvalo yoshlarimiz ongiga singdirishda alohida ahamiyatga ega.

Muloqot - Foyaviy tarbiyaning eng ta'sirchan omillaridan bin hisoblanadi.

Axolining turli qatlamlarini goyaviy qurollantirish omillari.

Ta'lim muassasalari mafkuraviy tarbiya ychog'i ekanligi.

Barcha bevosita ta'lim beruvchi muassasalar (maktablar, Iitsey, kasb-hunar kollejlarini, oliy yquv yurtlari) mafkuraviy tarbiyaning asosiy uchoqlari hisoblanadi.

Milliy istiklol goyasini yoshlarimiz qalbi va ongiga singdirishda ta'lim muassasalari oldida turgan asosiy vazifalar:

Milliy istiklol goyasini singdirishning bolalar va talabalar yoshiga mos ravishda maxsus dasturlar yaratish;

Foyaviy tarbiyani uzluksiz ravishda olib borish;

yquv dasturlari, darslik va qyllanmalarda milliy istiklol goyalarini reran aks ettirish; ta'lim

muassasalarida mafkuraviy tarbiyani bugungi kun talabalari darajasiga kytarish; Pedagog kadrlami mafkura borasidagi bilimlarini chuqurlashtirish.

Ta'lim muassasalarining barchasida amalga oshiriladigan mafkuraviy ta'lim jarayonida, barcha yquv qyllanmalari va darsliklar, qyshimcha adabiyotlarda quyidagi omillar ustivor ahaniiyat kasb etishi

lozim:

Vatan tuyg'usini shakllantirish;

Ona tilimizga muhabbat uyg'otish;

Milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytirish;

Ezgulik timsoli bylgan ayolni ulug'lash;

Oilani vatanparvarlik hissini tarbiyalashdagi rolini kyrsatish;

Mahallaning demokratiya darsxonasi va yz-yzini boshqarish maktabi ekanini tushuntirish:

Xulosa qiladigan bylsak, Yzbekistonning mustaqil taraqqiyot strategiyasi, yzbek xalqining buyuk davlat barpo etish borasidagi maqsad-muddaolarini, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarni milliy istiklol goyalarini yoshlar ongi va qalbiga singdirmasdan amalga oshira olmaymiz.

Ayni paytda, milliy istiklol goyasining xalqimiz qalbi va ongiga singdirish murakkab, kypbosqichli jarayon bylib uzluksiz davom etadi.

Takrorlash uchun savollar

Foyaviy tarbiya nima?

Yoshlarni goyaviy tarbiyalashning asosiy mezonlarini ayting?

Yoshlarni goyaviy tarbiyalash uchun qanday shart-sharoit talab etiladi?

Foyaviy tarbiyaning omillariga nimalar kiradi?

Axolining turli qatlamlarini goyaviy qurollantirish omillari deganda nimani tushunasiz?

Mafkuraviy tarbiyada ta'lim muassasalarining qanday yrnini bor?

Referat uchun mavzular:

Milliy istiqlool g'oyasini xalq ongiga singdirishning o'ziga xos usullari haqida.

Yoshlarni g'oyaviy tarbiyalashning asosiy mezonlari

Mafkuraviy tarbiyada ta'lim muassasalarining o'rni.

8-mavzu: «Kasbiy ta'lim muammolari»

(2 soat)

Reja:

- 1. Bilimlarning ko'nikma va malakalarga aylanish texnologiyasi.**
- 2. Iqtisodiy fanlarni o'qitishda aniq muammoli vaziyat (case method) usulidan foydalanishning ustivorjihatlar.**
- 3. Iqtisodiy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalarining tashkiliy-boshqaruv modellari.**

Tayanch so'z va iboralar: model, kadrlar tayyorlash bo'yicha Milliy dastur, o'quv jarayoni, axborot texnologiyalari, umumkasbiy malaka, iqtisodiy ta'lim.

Adabiyotlar: 1,2,6,7,8, 9, 11, 22.

1. Bilimlarning ko'nikma va malakalarga aylanish texnologiyasi.

Davrning dolzarb muammolaridan biri-talabalarning kasbiy mahoratini oshirish, ularda muhim kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilishdan iborat.

Bilim, ko'nikma va malakalarni egallash ta'lim jarayoni negizini xarakterlab, uning asosi, muhim sharti sifatida yuzaga chiqadi. Shunga ko'ra pedagogika nazariyasi va amaliyotida ushbu tushunchalar fundamental ahamiyatga ega. Bilim, ko'nikma va malakalarning mazmuni hamda ulaming shakllanish jihatlari psixologiya, didaktika, xususiy metodika va amaliy mashg'ulotlarga oid adabiyotlarda nazariy jihatdan asoslab berilgan. Bu tushunchalarga aniq ta'rif berilganiga qaramay, mazkur tushunchalar yanada chuqur o'rganish va nazariy jihatdan har tomonlama asoslanishga muhtoj.

Bilimlar qotib qolgan o'zgarmas hodisa emas. Jamiyat hayotining tarixiy taraqqiyoti davomida bilimlar ham uzluksiz aniqlanib, rivojlanib, chuqurlashib va ba'zan jiddiy o'zgarishlarga uchrab, takomillashib boradi. Pedagogika nazariyasida bilimlarga xos bo'lgan ushbu omilni hisobga olgandagina ta'lim mazmunining ilmiyligi ta'minlanadi.

O'quv predmeti doirasida taqdim etiladigan bilimlarni ikki guruhga ajratish mumkin:

a) muvofiq tarzda fan asoslarini ifodalovchi ilmiy bilimlar;

b) dolzarblik va turg'unlik jihatiga ko'ra o'zgaruvchan bo'lgan axborotlar ko'rinishidagi ilmiy ma'lumotlar.

Ilmiy ma'lumotlar odatda nazariyalarning mahsuli sifatida yuzaga keladi. Bu bilimlarning muntazam jamlanishi hozirgi fanning muayyan holatini ifodalovchi deduktiv tizimidagi axborotlar hajmini ortib borishiga olib keladi, lekin mazkur fan negizini tashkil qiluvchi bilimlar tizimiga hech qanday o'zgartirish kiritmaydi. Bu holda yangi ma'lumotlarning faqat bir qismigina ilmiy nazariyaning asosiy holatlarini o'zgartirib borish uchun xizmat qiladi. Bunday holda bilimlar qanchalik umumlashgan bo'lsa, ular shunchalik turg'un xarakterga ega bo'ladi.

Tabiiyki, o'qituvchi talabalar bilish faoliyatini boshqarish jarayonida ularga ma'lum bir fanga oid fundamental bilimlar bilan bir qatorda shu bilimlarni boyituvchi, ular orasidagi turli aloqadorlik va munosabatlarni namoyish qiluvchi, jamiyat va shaxsning muntazam ortib boruvchi ehtiyojlarini, hayotdagi mavjud muammolarni ifodalovchi joriy axborotlarni ham berib borishi lozim.

Bilimlar o'rganilayotgan asosiy jihatlarni mantiqiy ketma-ketlikda qamrab olishi, o'zaro bog'liq bo'lishi va har bir o'rganilayotgan tushunchadagi barcha ahamiyatli jihatlarni ochib berishi, ya'ni, izchil bo'lishi lozim. O'zlashtiriladigan bilimlarning asosiy sifati - ularning anglanganlik, tushunilganlik darajasida ifodalanadi. Ular talabaning buyum va hodisalarni nafaqat tavsiflab bera olishi, balki o'rganilayotgan dalillarni asoslab xulosalar chiqara olishida namoyon bo'ladi. Shuningdek, bilimlar o'rganilayotgan buyum, hodisalar mazmuni va qarash ko'Mamining kengligiga xizmat qiluvchi mukammallikka ega bo'lishi lozim.

O'zlashtiriladigan bilimlar - hosil qilinadigan ko'nikma va malakalar uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ko'nikma va malakalarning mazmuni va o'zaro nisbati haqida bir qancha qarashlar mavjud.

Didaktikada mavjud bo'lgan an'anaviy nuqtai nazardan kelib chiqadigan bo'lsak, ko'nikma malakadan oldin hosil bo'ladi, mashqlar bajarish natijasida ko'nikma malakaga aylanadi.

Ko'nikma-harakatlarni samarali bajarish imkoniyatidir; ko'nikma-ma'lum darajada o'ylab bajariladigan harakatlar majmuidir; ko'nikmalar-qandaydir harakatni yangi sharoitlarda bajarishning usulidir; ko'nikma-murakkab tizimli psixik va amaliy harakatlarga ega bo'lish demakdir». «Ko'nikma bu harakatdagi bilim» hisoblanadi.

Malakani quyidagicha ta'riflaymiz: "Malaka-yuqori o'zlashtirilganlik darajasiga ega bo'lgan harakatlar yig'indisidir; malaka-mashqlar natijasida mustahkamlangan harakat usulidir; malaka-bilim va ko'nikmalar zaminida shakllanadi».

Yuqoridagi mulohazalardan ayon bo'lib turibdiki, ko'nikma va malaka tushunchalarining mazmun va mohiyati xususida turli fikrlar mavjud.

Chunonchi, talabalarda umummehnat va kasbiy malakalar quyidagi bosqichlarda shakllantiriladi:

Birinchi bosqich - malakani shakllantirishning dastlabki bosqichida talabalarga o'zlashtirishlari lozim bo'lgan harakatni bajarish tartibi tushuntiriladi. Harakatni bajarish usulini bilish uni to'laqonli bajarishni ta'minlay olmasa-da, malakaning shakllanishi uchun zarur omil bo'ladi. Talabada harakatlar bilan tanishish uni o'rganishga qadar, ya'ni, malaka shakllangunga qadar amalga oshadi. Lekin harakat vazifasi bilan yuzaki tanishish va uni tavsiflash malaka shakllanishi uchun etarli emas, harakatlar bajarilishini o'qituvchi rahbarligida chuqur va mustahkam o'zlashtirish lozim. Harakatlarni bajarishga o'rganishning dastlabki bosqichlarida pedagogning vazifasi harakat tartibini tushuntirish, ularning amaliy ahamiyatini ko'rsatish, talabalar bilimlarini chuqurlashtirish va tizimlashtirish bilan, boshqacha qilib aytganda, unga mashqlar tavsifi va maqsadi, qanday o'zlashtirish kerakligi to'g'risida aniq bilimlar

berish bilan belgilanadi.

Ikkinchi bosqich - malakalar shakllanishi asosini tashkil etuvchi qoidalarni shakllantirish va bilimlarni o'zlashtirish, qayta tiklash bosqichi hisoblanadi.

Uchinchi bosqich - navbatdagi mashqlarni bajarish jarayonida turg'unlashib qolishi mumkin bo'lgan harakatlar, boshlang'ich xatoliklarni bartaraf qiluvchi namunalarni namoyish qilish bosqichidir. O'qituvchi u yoki bu harakatlarni qanday amalga oshirish lozimligi, ish jarayonida talaba duch keladigan qiyinchiliklarni ko'rsatib beradi.

To'rtinchi bosqich - harakatni amaliy o'zgartirish, malakani shakllantirish bilan belgilanadi. Malakaning shakllanishi harakatni bajarish usulini takomillashtirishga qaratilgan mashqlar jarayonida amalga oshadi. Bunda talaba anglangan holda qoidalardan foydalana boshlaydi. Bu o'rinda harakatlarni tahlil qilish, xatolarni o'rganish va ularni oldini olish muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Beshinchi bosqich - mustaqil va tizimli bajariladigan mashqlardan iborat bo'ladi. Bu mashqlarda murakkablikni oshib borishi bilan birgalikda ularning xilma-xilligiga e'tibor beriladi, shunga muvofiq faoliyat qiziqarli va ko'pchilik hollarda ijodiy tavsifga ega bo'ladi.

Malakalar shakllanishida mashqlarni vaqt bo'yicha taqsimlash muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Uzoq vaqt davomida uzluksiz bajariladigan mashqlar natijasi toliqish tufayli kutilgan samarani bera olmaydi. Bundan kelib chiqadiki, mashqlarni boshqa turdagi faoliyat yoki dam olish bilan almashtirib olib borish lozim.

Mashqlar samaradorligiga ular orasidagi tanaffuslar ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Juda cho'zilib ketadigan tanaffuslar mashqlar natijasini yomonlashtiradi va ularga sarflanadigan vaqt hajmini ko'paytiradi. Psixologik tadqiqotlarni ko'rsatishicha, mashqlarni quyidagicha taqsimlash eng qulay hisoblanadi: ta'lim boshida tez-tez takrorlash va asta-sekin ular oralig'ini oshirib borish.

Malakalarning shakllanib borish darajasini harakatlarni bajarish tezligi va aniqligiga ko'ra bilish mumkin. Bundan tashqari, harakat natijalari turg'unligi ham ahamiyatli omil hisoblanadi. Yuqori darajada shakllangan malakalar harakatlarni bajarishdagi alohida muvaffaqiyatlar bilan emas, balki davomli ravishda yuqori natijalarga erishib borish bilan belgilanadi. Agar harakatlarni bajarishning yaxshi natijalari uni yangi, yanada murakkab harakatlar tizimiga kiritilishidan saqlansa, bu to'laqonli shakllangan malakadan dalolat beradi va uning shakllanganligining yana bir muhim mezonini hisoblanadi.

Mashqlar davomida malakalar moslashuvchanlikka ega bo'la boradi, ya'ni, harakatni bajarish holatlariga ko'ra mos uslublarni tanlash qobiliyati hosil bo'ladi. O'quv ustaxonalarida talabalar kerakli malakalarni rivojlantirish va o'rganuvchi mashqlarni bajarishga deyarli vaqti bo'lmaydi.

Muayyan mehnat turi shuningdek, har bir kasbga o'ziga xos ko'nikma va malakalar mos keladi. Aniqlik mehnat turlarining soni juda ko'p bo'lganligi sababli oliygohlar talabalarini barcha turdagi kasbiy ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishga qodir emas. Buning uchun zaruriyat ham yo'q. Malakalar

ko'chish xususiyatiga ega. Ushbu xususiyat bir faoliyat turida o'zlashtirishni bir muncha osonlashtiradi. Shu sababli, talabalarni eng umumiy va tipik faoliyat turiga oid ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish lozim.

Malakalarning ko'chishida ularni o'zlashtirishning mohiyatini anglanganligi muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'lum bir malakani o'zlashtirishda talaba nafaqat mos harakatlarni, balki uni muvaffaqiyatga olib keluvchi usul va yo'llarni ham o'zlashtiradi. Keyingi faoliyatida uning ilgari tajribalaridan foydalanishi, yo'l qo'yilgan xatolarni takrorlamaslik va buning natijasida yangi malakalarni o'zlashtirishi osonlashadi.

O'quv-tarbiyaviy jarayonni ta'lim nazariyasi faoliyati nuqtai nazaridan qarab chiqib, xalq ta'limi sohasidagi barcha ta'lim-tarbiya ishlarini pedagogik texnologiya yo'nalishiga o'tkazish, maktab amaliyotidagi ixtiyoriylikdan uning har bir jihatini jiddiy asoslashni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz.

Xulosa o'rnida sug'urta va iqtisodiy yo'nalishdagi ta'lim muassasalarning ta'lim tizimida, pedagogik texnologiyani amalga oshirishning umumlashgan sxemasini keltiramiz. Tajriba ishlarini amalga oshirishda undan uslubiy asos sifatida foydalanilganligini ta'kidlab o'tish joiz:

umummehnat va kasbiy malakalarni rivojlantirishda o'qitish vositalarini qo'llashga oid ta'lim mazmunini ishlab chiqish;

talabalarining istiqbol faoliyatini tahlil qilish, mehnat ta'limi jarayonida hal qilinishi lozim bo'lgan maqsad va vazifalarni belgilash;

oliy o'quv yurtlari o'quv dasturlarida talabalar tomonidan O'TVlaridan foydalanish texnologiyasini o'zlashtirishlari uchun vaqtning o'rnini belgilash;

talabalarda ko'nikma va malakalarni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar tizimini ishlab chiqish;

talabalar bilim, ko'nikma va malakalarining sifatini nazorat qilish bilan bog'liq ob'ektiv nazoratni tashkil etish va testlar tizimini ishlab chiqish;

ishlab chiqilgan pedagogik texnologiyani amalda sinash va uni o'quv jarayoniga tadbiq etish.

2. Iqtisodiy fanlarni o'qitishda aniq muammoli vaziyat (case method) usulidan foydalanishning ustivor jihatlari.

Kadrlar tayyorlash bo'yicha milliy dasturning maqsadi - ta'lim sohasini tubdan isloh qilish, uni o'tmishdan qolgan mafkuraviy qarashlar va sarqitlardan to'la xalos etish, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida, yuksak ma'naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali kadrlar tayyorlash milliy tizimini yaratishdir.

Dastur maqsadlaridan kelib chiqqan holda, bugungi kunda ta'lim jarayonida jahonda to'plangan boy tajribalardan keng va samarali foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'qitishning aniq muammoli vaziyatlar (Case method) usuli shunday samarali usullardan biridir.

Iqtisodiy fanlarni o'qitishda aniq muammoli vaziyatlar (Case method) usulidan foydalanish quyidagilarni ta'min etadi:

o'quvchilarga bilim, tajriba va kuzatuvlar nuqtai nazaridan muammo echimiga turlicha yondashuvlar bilan tanishish imkoniyatini beradi;

ko'plab echimlar qabul qilish imkonini beradi;

o'quvchilarni harakat qilishga o'rgatadi (boshqaruv bo'yicha amaliy ko'nikmalar hosil qiladi); boshqaruv ishiga o'zini tayyorlayotganlarga o'z fikrlarini qat'iy himoyalashni o'rgatadi;

- o'z echim va tavsiyalarini "miqdor" va "sifat" jihatdan asoslash jarayonida ko'nikmalar va tahlil etish imkoniyatlarini rivojlantirishga ko'maklashadi;

-hamkasblari oldida o'z xulosa va dalillarini himoyalashga majbur etadi;

-boshqaruvda sodir bo'ladigan jarayonlarni yaxshi tushunishga imkon beradi;

-mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi;

-to'g'ri echimlar qabul qilish ga o'rgatadi;

-shaxslar va guruhlararo samarali kommunikasiyani ta'min etadi;

-qabul qilingan echimlar uchun ma'suliyatni o'z zimmasiga ola bilishga o'rgatadi;

-menejerlik xususiyatlarini shaxsda mujassamlashtiradi;

-to'g'ri savol berishga o'rgatib boradi.

Muammoning yagona echimi yo'qligi va uning boshqa muqobil variantlari ham mayjudligiga o'rgatib boradi.

Iqtisodiy fanlarni o'qitishda aniq muammoli vaziyatlar usulidan foydalanishdan asosiy maqsad-talabalarni tadbirkorlik faoliyatiga tayyorlaydi, har bir talabaga amaliy va kasbiy ta'lim berilishini ta'min etadi.

Muammoli aniq vaziyat usuli (Case study) - bu rahbar yoki rahbarlar guruhi duch kelgan, uning rivojlanish va vujudga kelish tarixini o'z ichiga qamrab olgan biror bir aniq holatni o'rganish va tahlil etish va shu orqali uning mumkin bo'lgan muqobil echimlarini izlab topishdir. Quyida o'qitishning ma'ruzali usuli bilan aniq muammoli vaziyatlar usuli o'rtasidagi asosiy farqlovchi xususiyatlar keltirib o'tiladi.

Farqlovchi ko'rsatkichlar

O'qitish usullari

Ma'ruza

Muammoli aniq vaziyat usuli

Maqsad

Bilim berish

-Fikrlashni;

-Muammoni hal etish ko'nikmalarini;

-Kashfiyotlarga intilish, hamkorlikka tayyor bo'lish sifatlarini rivojlantirish

O'qituvchi vazifasi

O'z fanining mazmunini bilish

-o'z fanining mazmunini bilish.

-Muhokamajarayonini boshqara bilish.

"O'qituvchi-o'quvchi" munosabatlari

O'qituvchining o'quvchi ustidan hukmronligi

Ierarxiya huquqlarning teng emasligi

-Sheriklik

-hamkorlik

Talabalarining o'zini-o'zi o'qitish jarayonida ishtiroki

Faol (talabalar o'qituvchining vazifasi hisoblanuvchi muhokama rejasini tuzish, asosiy mavzuni aniqlash kabi vazifalarni o'zlari mustaqil hal etishga qodir bo'ladilar)

Ma'suliyat

Ma'suliyat to'la ma'ruza uchun zimmasida

Ko'proq ma'suliyat tinglovchilar zimmasida

Tadqiqotlar ko'lami

Fan doirasida .

Fan doirasi har bir talabaning intellekt, intilish kabi sifat xususiyatlari

Vaqt sarfi

Nisbatan kam

Yetarlicha ko'p

O'rganish darajasi

Axborot qabul qilish uchun qoniqarli

Tahlil etish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. O'rganish darajasi bir xil emas

Ta'lim jarayonida nazariy bilimlarning amaliyot bilan qo'shib berilishi muhim muammolardan biri bo'lib qolayotgan bir paytda, o'qitishning ushbu usulidan ta'lim jarayonida foydalanish mavjud muammoning ma'lum darajada echim topishigiga imkon yaratadi.

3. Iqtisodiy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalarining tashkiliy-boshqaruv modellari

Talabalarga iqtisodiy ta'limlarni berish pedagogik faoliyatda kompyuterni muqobil tuzilmaviylashtirilgari va kirish nisbatan oson bo'lgan axborotlar ombori sifatidagi tutgan o'rni talabalarni bilim olishlarida katta hajmdagi taktik materiallarni eslab qolishdan ozod qilib, bu jaryonda talabalar faoliyatini amaliy va o'quv masalalarini echish uchun zaruriy axborotlarni izlashni amalga osbirish va bu axborotlar asosida bilimlarini chuqurlashtirish, ularda real sharoitlarda qaror qabul qila olish ko'nikmalarini rivojlantirishga maqsadli yo'naltirib, eng muhimi, moliyaviy masalalarni echishda aynan qanday axborotlarni zarurligini aniqlashni bilish, ya'ni kompyuter va talaba o'rtasida bilimlarni taqsimlash, talabada ekspert sifatini shakllantirish masalasi turadi. Shundan kelib chiqadigan bo'lsak, bizning fikrimizcha, sug'urta tizimi uchun yetuk mutaxassislarni tayyorlashda o'quv jarayonlarida axborot texnologiyalaridan foydalanish to'g'ridan-to'g'ri oliy o'quv yurti oldida turgan strategik maqsadlarga bog'liq holda olib borilishi lozim, ya'ni nafaqat ijrochi mutaxassislarni tayyorlash, balki kasbiy faoliyatni o'zgarib turuvchi sharoitlarida moliya sohasidagi o'zgaruvchan nostandart masalalarni echishda doimiy ravishda o'z-o'zini takomillashtirishga qobiliyatli, ijodiy rivojlangan jahon andozalari talabalariga javob bera oladigan yetuk mutaxassislarni tayyorlashdan iboratdir.

Aytilganlardan kelib chiqib, oliy o'quv yurtlarida iqtisodiy ta'lim berish axborot texnologiyalarini qurishni quyidagi tarkibdagi tashkiliy-boshqaruv modelini shakllantirish mumkin: (chizmaga qaralsin)

Modelda asosiy baza sifatida mutaxassis normativ-funksional modeli yotadi. Normativ-funksional modelning asosiy xususiyati shundan iboratki, unda O'zR OO'MTVning OO'Yu bitiruvchisiga qo'yadigan standart talablarni e'tiborga olish bilan birga TBAT tarkibida ko'rsatilgan modellarni bo'lishi har qanday ta'lim axborot texnologiyalarini loyihalashtirish oldida turgan bir qator savoliarga javob topishga imkon beradi.

Tashkiliy-boshqaruv modeli normativ-funksional tarkib bilan birgalikda tuzilmaviy jihatdan o'quv fani modeli, ta'lim oluvchi modeli, ta'lim beruvchi modeli va dars jarayonini boshqarish kabi didaktik modellarni o'z ichiga oladi.

O'quv fani modeli (nimaga o'rgatish?) o'z ichiga o'qitish maqsadi, bilimlar, ko'nikmalar, kasbiy yo'naltirilgan tizim xususiyatlari, predmet sohani o'rganish chuqurligi va darajasi, axborot hajmi va didaktik talablar: mazmunni ilmiyligi, tizimlilikiga, ta'limni uzluksizligi va shu kabilarni o'z ichiga oladi.

Ta'lim jarayonini boshqarish modeli (qanday o'qitish kerak?) ta'lim berish axborot texnologiyalarini tarkibiga kiruvchi pedagogik dasturiy mahsuloti ssenariylari xususiyatlarini e'tiborga oladi.

Ta'lim oluvchi modeli (kimni o'qitish?) ta'lim oluvchini shaxsiy, psixotizologik va ijtimoiy-psixologik sifatlarini, ularni kompyuterlar va axborot vositalari bilan ishlashga tayyorgarligini, bazaviy va joriy bilimlari darajasini e'tiborga olish va tahlil qilishga imkon beruvchi talabaning aniq shaxs sifatlarini shakllantirish jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Ta'lim beruvchi (kim o'qitishi?) modeli - o'qituvchining shaxsiy sifatleri - pedagogik mahorati, predmet sohasi bilimlarining chuqurligi, ta'lim berishning zamonaviy usullari va uslublariga egaligi va boshqalarni e'tiborga oladi.

Yoritilgan modelga mos holda ishlab chiqiladigan TBAT quyidagilarga imkon beradi:

o'rganilayotgan mavzuni o'zlashtirish sifatini oshiradi va talaba bilimlari darajasini e'tiborga olgan holda qo'shimcha talablar qo'yishga imkon beradi;

laboratoriya ishlari natijalariga ishlov berish, tahlil qilish va taqdim etish muddatini bir necha marta qisqartirib talabalarni mustaqil fikrlashga chorlaydi va ularda zarur sharoitlarda qaror qabul qilish ko'nikmalarini hosil qiladi;

talabalarni bilim va ko'nikmalariga ega bo'lish jarayonlarini operativ nazorat qilishni, har bir talaba va butunlay guruhni o'zlashtirish statistika va diagnostikasini yuritishni amalga oshiradi, bu esa talaba bilimlarini etarlicha ob'ektiv baholashni amalga oshirishga yordam beradi;

o'qituvchiga alohida talaba yoki butunlay guruhning bilim darajasini nazorat qilishi va talabalar to'g'risidagi aniq axborotlar bilan ta'minlanishiga imkon beradi.

O'z-o'zini tekshirish uchun savollar:

Kadrlar tayyorlash bo'yicha milliy dasturida yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash haqida,

Yangi pedagogik texnologiyalarning turlari va shakllari.

Mutaxassislik fanlari o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni tutgan o'rni va ahamiyati.

9-mavzu: Kutubxona ishi bibliografiya.

(2 soat)

Reja:

1. Kitob tanlash odobi.

2. Kitobdan foydalanish odobi.

3. Tezislar va referat tayyorlash.

Tayanch iboralar: Kitobxon, kutubxona, o'quv zali, abonent.

Adabiyotlar. 1,2,3,4,5, 6,7.

1. Kitob tanlash odobi.

Kitob har bir insonning do'sti va maslahatchisi, inson aqlining chirog'idir va barcha bilimlar bo'yicha fikrlash quroli, xazinalar kalitidir. Shuning uchun ham bizda kitobga hurmat katta. Mamlakatimizda har bir mutaxassis buyuk kitobxon bo'lishga intiladi.

Buyuk kitobxon deganda o'qigan har qanday kitobini bugungi kun bilan bog'lay oladigan kishidir. Buyuk kitobxon kitobga qarab kelajagini ko'rsatadi. Lekin barcha kitoblar bir xil mazmunda va bir xil yo'nalishda emas. Shu sababli barcha kitoblarni 3 guruhga bo'lish maqsadga muvofiqdir.

Siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy masalalarga bag'ishlangan kitoblar.

Badiiy adabiyot durdonalari.

Texnika masalalari bilan bog'langan kitoblar.

Iqtisodiy masalalar bilan bog'langan kitoblar hozirda 3 yo'nalishda bo'ladi.

Davlatning bosh islohotchi bo'lishi va qonun ustuvorligi.

Xalq manfaatlarga qaratilgan kuchli ijtimoiy siyosat yuritish.

Bozor iqtisodiyotiga asta-sekin, bosqichma-bosqich o'tib borish masalalari.

Hozirda iqtisodiyot bilan bog'langan kitoblar ana shu 3 yo'nalishlarni ifoda qiladi. Shunday ekan, birinchi navbatda ana shu yo'nalishdagi kitoblarni ustida ishlash mexanizmi qanday bo'lishi haqida fikr yuritishimiz kerak.

Kitob ustida ishlash talabalik yillari faoliyatida markaziy o'rinni egallaydi. Bu jiddiy, ma'lumotlar ijodiy, aqliy mehnatdir. Kitob ustida ishlash metodikasini bilish muvaffaqiyat garovidir.

Kitob ustida ishlashning birinchi bosqichi kerakli kitobni tanlashdir. Birinchi bosqichda kitob muallifning familiyasi, ismi sharifi, kitobning ismi, qay erda va qachon nashr qilingani nashriyotning nomi aniqlab olinadi. Demak, har bir kitobda ko'rsatilgan 5 elementga alohida e'tibor beriladi. Lekin ayrim hollarda ba'zi elementlarning bo'lmasligi ham mumkin.

Ikkinchi bosqichda kitob haqidagi qisqacha so'z boshi, kirish, xulosa, rasmlar, diagrammalar,

sxemalar bilan tanishib chiqiladi.

Kitob muallifining nomi va kitobning ismi alfavit tartibida berilgani uchun bu kitoblarni ro'yxatini alfavit ro'yxati (katalogi) deb ataladi.

Birinchi kurs talabalariga o'qitiladigan har bir fan yuzasidan o'quv dasturida ko'rsatiladigan asosiy va qo'shimcha adabiyotlar ro'yxati, shuningdek o'qituvchining o'z asarlarni nomi ko'rsatilib, ular tavsiya qilinadi.

Bu bosqichda talabani qiziqtirayotgan adabiyotni mustaqil ravishda topishga odatlantirishga alohida ahamiyat berish kerak.

Har bir kutubxonada bibliografiya bo'limi bor, ana shu bibliografiyadan topish yo'lini o'rganib olish kerak.

Alfavit katalogda kutubxonada mavjud har bir kitob yoki maqola muallifning familiyasi yozilgan kartochkalar maxsus qutichalarda alfavit bo'yicha qat'iy tartibda joylashtirilgan bo'ladi. Kitob yoki maqola muallifi bo'lmasa, katalogga kitob yoki maqola nomining birinchi harfi qo'yiladi.

Alfavit katalogning ahamiyati katta. U kerakli kitoblarni kutubxonada bor yoki yo'qligini aniqlash bilan birga mustaqil ishlashga o'rgatadi, vaqtni tejaydi. Lozim bo'lganda talabaga kutubxona xodimi yordam berishi mumkin.

Sistematik katalogda kitoblar ma'lum bilimlar bo'yicha joylashtiriladi. Masalan, O'zbekiston tarixi, iqtisodiy nazariya va boshqalar joylashtirilgan bo'ladi. Sistematik katalogda bilimlar sohasi bo'yicha hatto gazeta va jurnallar osilgan maqolalarni qachon e'lon qilinganini topib olish mumkin.

Institut kutubxonasida kataloglarga qo'shimcha ravishda ma'lum dolzarb masalalar bo'yicha adabiyotlar ro'yxati ham tuziladi. Masalan, sug'urta haqida ma'lum yilga ma'lumotlar kerak. Bo'lsa bu haqda berilgan maqolalar ro'yxati alohida tuzilib talabalarga taqdim qilinishi mumkin.

Kitob tanlab olingandan keyin kitob ustida ishlashning ikkinchi bosqichi boshlanadi. Bu bosqichda birinchi bosqichdagi ma'lumotlarga asoslanib kitobni so'z boshisi o'qilib kitob kimlarga mo'ljallanganligi qanday materiallarga asoslanib yozilgani va boshqalar aniqlanadi.

Talaba kitobning mundarijasi bilan tanishib boblar, qismlar, paralar, grafalarni nomlariga e'tibor beradi va o'rganishi lozim bo'lgan mavzuga aloqadorligini hisobga oladi. Shundan keyin kitobning xotima qismi bilan tanishadi va kitobdagi asosiy xulosalarni aniqlaydi. Kitob haqida umumiy xulosaga keladi.

Kitobning uchunchi bosqichida kitobning mutoala qilish u o'qishga kirishishdan boshlanadi. Bu bosqichda talaba kitobning mazmuni va bayon tartibi bilan tanishib oladi. Lekin birinchi o'qishda kitobning to'la mazmun ma'nosini tushunib olish mumkin emas. Kitobdagi asosiy maqsadi ham xotirada qolmasligi mumkin.

Kitobning chinakamiga o'rganish undagi asosiy holatlarni chuqur anglab tushunish uchun uni

takror-takror o'qishga to'g'ri keladi. Kitobni o'qish jarayonida yangi so'zlar ilmiy tushunchalar, atamalar uchrasa ularga aniqlab olish zarur.

Bu atamalarni o'zbek ensiklopediyasi, rus tili lug'ati, iqtisodiy terminlar lug'ati, chet tillar bo'yicha so'zlar lug'ati orqali aniqlab olish mumkin.

Kitobni faol diqqat bilan o'qilgandagina puxta bilim olish mumkin. Kitobdagi qiyin terminlarni asosiy g'oyalari va qoida ta'riflarni yozib berish maqsadga muvofiqdir. Materialni yozib borganda kishining ko'pgina sezgi his tuyg'u organlari ishlaydi, o'qilayotgan kitob ko'proq esda saqlanib keladi, material yaxshiroq o'zlashtiriladi. Bu nutq madaniyatini takomillashishga yordam beradi.

Kitobda o'zlashtirish qiyinroq material uchrab qolsa o'sha joyning qayta-qayta tushunib olguncha o'qish lozim. Kitob mazmunini tushunib olgach, o'z tushunchalari haqida o'ylab ko'rish hotirlab ko'rishga harakat qilish kerak.

Kitobda sxemalar, diagrammalar jadvallar. xaritalar bo'lsa ularni diqqat bilan o'rganish tahlil qilishga harakat qilish kerak, ular kitob mazmunini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kitob ustida ishlash murakkab jarayon. bu tadbirni osonlashtirish uchun ayrim kishilarni tajribalarini o'rganish foydalidir.

Ayrim kishilarni fikriga qaraganda kitob ustida ishlashda asosan to'rtta masalaga e'tibor berish kerak. Birinchidan, o'qilgan materialni tushunib olish va o'zlashtirishdir. Ikkinchi vazifa o'qiganlarni o'ylab ko'rishdir. Uchunchidan, o'qiganlardan xotira uchun zarur bo'lgan ko'chirmalar olishdir. Nihoyat to'rtinchi vazifa bu o'qilgan kitobdan qanday yangiliklar o'rgangan haqida o'ziga hisob berishdir. Shunday qilib, kitob o'qishga kirishgan shaxs nimalarni o'rgangan qanday masalalarga javob topgani haqida o'ziga hisob berishi kerak. Agarda birorta masalaga javob topolmagan bo'lsa, u holda boshqa kitobga murojat qilish lozimligini ko'zda tutushi kerak.

Kitobdan foydalanish odobi.

Ayrim kitobxonlar kitobni ba'zi joylarni o'qimasdan tashlab ketadilar, bu nuqson kitobni o'zlashtirishga halaqit beradi, ayrim fikrlarni noto'g'ri talqin qilishga sabab bo'ladi. Bundan tashqari kitob ustida ishlash jarayonida yangi so'zlar, terminlar ilmiy tushunchalar, ta'riflarni to'la aniqlab yozish kerak.

Bundan tashqari kitob o'qish san'atining ba'zi tajribalari haqida mulohaza yuritishni lozim deb topamiz.

Birinchidan, kitobni to'la tushunish uchun uni qayta-qayta qo'lga olishga odatlanish kerak. Qisqa muddat o'tgandan keyin kitob yana qayta o'qilsa, tajriba shuni ko'rsatadiki, kitobni qayta o'qiganda kitobxon birinchi marotaba o'qiganga qaraganda ko'proq narsani bilib olishi, ilgari e'tibor bermagan masalarga ahamiyat berishi mumkin. Shu o'rinda ba'zi qo'shimcha ma'lumotlar bor:

Ko'chada ketaturib kitob o'qimang, hatto eng qiziq kitoblarni ham tinch joyda o'tirib o'qigan ma'qul. Bunda kitobni stolga qo'yib o'qish tavsiya etiladi. Moliya institutida Knyazov degan o'qituvchi

bo'lgan. U ko'chada ketaturib kitob o'qir edi. Bir kuni darsga kiyimlari loy holda kirib kelgan, u yiqilib tushganda ham kitobdan ko'zini uzmagani.

Kitob o'qiyotganda yorug'lik chap tomondan sal-orqaroqdan tushishi kerak. Stol ustidagi lampalar haddan tashqari yorug' bo'lmasligi kerak. Chiroq kitobdan 50 sm nariga qo'yilishi kitob sahifalariga yorug'lik etarli bo'lishi kerak.

Kitobni yotib o'qimang. Yorug'lik etarli bo'lmagan joylarda, tramvayda, avtobusda mutoala qilmang, ko'zingizni ishdan chiqarasiz.

Surunkasiga 2-3 soatdan ortiq o'qimang.

Ovqatlanayotgan vaqtda o'qimang, hayolingiz bo'linib o'qiganligingizni ham bilmay qolasiz. Maxsus daftar tutib o'qigan kitoblaringizdan olgan tassurotlaringizni yozib boring. Ayniqsa maqollar, she'rlarni yozib borishga odatlaning.

O'qilgan kitoblarni konspektivlash yoki konspektivlashtirish mustaqil ishlash va ta'limning shakllaridan biridir.

Konspektivlashtirishning asosiy maqsadi o'qigan materiallarni talabalar tomonidan puxta o'zlashtirish, uning mazmuni bilan chuqur tanishish, asarda bayon qilingan mustaqil g'oyani aniqlash, ma'ruza'dagi manbalarda bayon qilingan bir-biriga o'xshash fikrlarni taqqoslash, umumlashtirish qobiliyatini rivojlantirishdir.

Konspekt haqida umumlashtirgan holda tushuntirganda konspekt «obzor» degan ma'noda ishlatilib, o'qiganlarni qisqacha mazmunini bayon qilish demakdir. Turli yozib borilgan fikrlar orqali talaba o'qigan narsalarining chuqur mazmunini tushunib oladi. Shu bilan birga o'qigan materialni yaxshilab o'zlashtirishga xarakat qiladi. Konspekt sifatida yozish o'qigan narsalarni tezda tiklashga yordam beradi. Bundan tashqari har bir konspekt to'plangan materiallarni o'zlashtirishni tezlashtiradi.

Ko'pgina talabalar konspekt yozishda materiallarni to'g'ridan to'g'ri so'zma so'ziga ko'chirib yozadilar. Bu mutlaqo noto'g'ridir. Ko'chirib yozganda materialni mazmuni uning mohiyati to'g'risida mutlaqo fikr yuritmaydi, eng asosiy g'oyalarga e'tibor bermaydi, fikrlar, raqamlarni esa saqlab qolmaydi, birinchi va ikkinchi holatlarni ajrata olmaydi, to'g'ri terminlar va yangi so'zlarni mustaqil tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lmaydi.

Ko'r-ko'rona ko'chirib yozish salbiy oqibatlarni keltirib chiqishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun doim konspekt yozishga sidqidillikdan kirishish, asarning mazmunini to'liq o'zlashtirish mantiqan to'g'ri va izchil ko'nikmalarini muntazam takomillashtirib borishi kerak.

Talabalar konspekt yozishda asarning muhim asosiy joylarini to'g'ridan to'g'ri ko'chirib olishlari ham mumkin. Bunday hollar ko'chirilgan teks har ikki tomonidan qo'shtirnoqqa olinadi va sitata deb ataladi. Qavs ichida esa ko'chirib olingan joyning manbai ko'rsatiladi.

Biz hozirgacha birorta kitob yoki manbani konspektlash haqida gapirdik. Ayrim hollarda bir

mavzuga doir bir necha kitob yoki maqolani birgalikda konspektlashtirishga to'g'ri keladi. Bu holda birorta masala turli manbalarda qanday bayon qilinganini o'qib chiqib ichidan eng yaxshi va to'g'ri bayon qilinganlarini tanlab olish, ularni o'z so'zi bilan ifoda qilishga o'rganishi kerak. Buning uchun kitobni qanday tutish kerakligi, kitobni qachon, qayerda o'qish mumkinligi yoki mumkin emasligi va shunga o'xshash qoidalarni ham bilishimiz kerak. Qisqa qilib aytganda kitob bilan shunday munosabatda bo'lish kerakki, kitoblar uzoq yashasin.

Bunday qoidalar quyidagilar kiradi:

1. Kitobni ehtiyot qilish lozim, barmoqni xo'llab kitob varaqlash mumkin emas;
2. Kitobni bukish mumkin emas, kitob sahifalarini qayirib qo'yish mumkin emas;
3. Kitob orasiga qalam, ruchka solish mumkin emas;
4. Kitob ustida, ichiga yozish va rasm solish mumkin emas;
5. Iflos qo'l bilan kitob ushlash mumkin emas;

6. Kitobxon kutubxonudun olingan kitob ustiga qog'oz bilan o'rash, basharti kitob yirtilgan bo'lsa. uni yelimlab yopishtirib qo'yish kerak, chunki uni yana ko'pgina kitobxonlar o'qiydi.

Bundan tashqari javonda turib qolgan kitoblarni vaqti-vaqti bilan shamollatib turish kerak, xullas kitoblarni changdan, zahdan nurdan saqlash kerak. Bular qog'ozga yomon ta'sir ko'rsatib, kitoblarni ishdan chiqaradi.

Tezislar va referat tayyorlash.

Kitob ustida ishlashning muhim shakllaridan biri konspekt olishning qisqaroq shakli uni tezislar deb ataladi; tezislar yozish ham kitob ustida ishlashning maxsulidir. Tezislar o'rganilayotgan materialni asosiy holatlarini qisqacha va lo'nda ifodalashga imkon beradi.

Tezislar o'qilgan kitoblarni chuqur tahlil qilish eng muhim g'oyalarni boshqalardan ajratib olish g'oyasini hosil qilishda muhim ahamiyatga egadir. Tezislar yozishdan asosiy maqsad talabalar bilimlarini aniq, ravshan va asosiy maqsadni qisqa bayon qilishga mavzuning mazmunini qisqa vaqt ichida yoritish, mustaqil fikrlashga, tahlil qilishga o'rgatishdir. Tezislar odatda asarning mazmunini to'liq o'zlashtirilgan va qisqa vaqt ichida bayon qilish lozim bo'lganda tuziladi. Bunga talabalarning konferensiyalarga tayyorgarlik qilinayotganda taqdim qilinadigan tezislar misol bo'lishi mumkin. Shuni aytish kerakki, bunday tezislar bosilib chiqib, konferensiya ishtirokchilariga tarqatiladi va konferensiyada muhokama qilishga asos bo'ladi. Tezislarni tuzish konspekt yozishga qaraganda ancha murakkab, tezislar asosida kengaytirilgan konspektlar tuzish mumkin. Shu bilan birga eng yaxshi yozilgan konspektlardan tezis tuzish unchalik qiyin emas. Tezislar oddiy va murakkab bo'lishi mumkin. Oddiy tezis isbotsiz, dalilsiz bo'lib, murakkab tezis asosiy maqsadni kengroq yoritiladi. Shuni aytish kerakki, bosmada bosilgan tezis kelajakda ilmiy asar ro'yxatiga kiritilish mumkin.

Shunday qilib tezislar tuzish konspekt yozishga nisbatan ancha murakkab. Bu konspektidagi

masalalarni qisqacha, lo'nda qilib bayon qilishni talab qiladi.

Shunday qilib, murakkab va kengroq tezislar yaxshi o'zlashtirilgan mufassal materiallar asosida tuziladi. Ayrim majlislarda so'zga chiqishni ko'zda tutgan notiqalar prezidumda o'tirib o'z chiqishlarini tezis holda yozib oladilar.

Talabalar 4 yillik o'quv jarayoni davomida, so'zga chiqqanlarida konspektga o'xshatib tezisga qarab gapira beradigan notiqlik san'atidan harn ayrim tajribalarga ega bo'lishlari kerak. Chunki kelajakda sug'urta tashkilotlarida ishlaganlarida, ularga sug'urtalanuvchilar bilan ish olib borishga, ayrim yig'ilishlarda so'zga chiqishga to'g'ri keladi. Dastlabki tajribani seminarlarda va konferensiyalarda tajriba qilib ko'rish kerak.

Ma'lumki o'qish jarayonida turli fanlar bo'yicha xilma-xil mavzularda referat yozishga to'g'ri keladi. Referat lotincha «refere» so'zidan olingan bo'lib, dokJad qilish, axborot berish demakdir. Referat dastlab yozma ravishda bayon qilinadi. Referat deganda muayan masalaning mahiyatini mazmunini ifodalash tushuniladi. Referatlar yozidirishning asosiy maqsadi talabalarning mustaqil olgan bilimlarini bag'olash, baxslashish, muayan mavzuda ularning ta'lim olishishini tashkil qilish mutaxassislikka doir nazariy va amaliy bilimlarni boyitishdan iborat.

Referat yozish, chizish, tuzish yoki konspekt olishga qaraganda ko'p vaqt va mehnat talab qiladi. Chunki talaba mavzui mohiyatini chuqur bilish, yaxshi o'ylab ko'rishi, puxta tag'lil qilishga, o'qigan tekstiga tanqidiy ko"z bilan qarashi, uni to'liq o'rganishi, umumlashtirish ilmiy jihatdan mstaqli xulosalar chiqarishi, o'z fikrini isbot dalillar orqali asoslab berishi, mavzuni aktualligi va amaliy ahamiyatini to'liq yoritishi kerak.

Referat seminar mashg'ulotlarida nazariy amaliy konferensiyalarda muhokama qilinadi, baxslanadi.

Talabalarning mustaqil ishlash va ta'lim olishning shakllaridan biri o'zlari o'qigan kitoblari, matbuot nashrlariga doir kartatekalar tuzishdir. Bunda mutaxassislik va ixtisoslikka doir maxsus adabiyotlar, ulardan olingan asosiy faktlar, raqamlar sitatalami nazariy, xulosalami ko'chirib yozish va mavzuga doirlarini tartibga solish, tematikalarga bo'lib chiqish, ulardan foydalanishni engillashtirishdir.

Xozirda kartotekalar internet shaklida tuzilmoqda. Har bir mavzu bo'yicha yangi ma'lumotlar bilan boyitib bormoqda.

Tayanch so'z va iboralar:

Adabiy kitoblar.

Huquqiy adabiyot.

Ijtimoiy-iqtisodiy adabiyotlar.

Referat.

Tezis.

Konspekt.

Kartoteka.

Internet.

O'z-o'zini tekshirish uchun savollar:

1. O'quv jarayonining ilmiy asoslariga nimalar kiradi?
2. Ma'ruza mashg'ulotlari qanday o'tkaziladi?
3. Ma'mza mashg'ulotlariga konspekt qanday tayyorlanadi?
4. Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish tartibi
5. Ilmiy seminar nima va u qanday tashkil qilinadi?
6. Kollokvium nima?
7. Kollokviumga tayyorgarlik ko'rish tartibi
8. Mutaxassislik fanlardan nazorat o'tkazish tartibi va shakllari

Adabiyotlar ro'yxati asosiy adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risidagi qonuni» 1997 yil 29 aBrycT
2. O'zbekiston Respublikasining Kadrlar tayyorlash bo'yicha milliy dastur (maxsus kurs) T. 2000
3. O'quv adabiyotlarining yangi avlodini)^paratish kontseptsiyasi.
4. I.A.Karimov «Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevoridir»
5. I.A.Karimov «Barkamol avlod orzusi»
6. O'zbekiston Respublikasining Oliy Ta'lim to'g'risidagi me'yoriy hujjatlari.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari. 1995 yil 5 yanvardan 2000 yil 1 yanvarigacha. — T.: «Adolat», 2000. 680 b.
8. Karimov I.A. O'zbekiston - bozor munosabatlariga o'tishning o'ziga xos xususiyatlari. T: "O'zbekiston" 1993.
9. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. T.: "O'zbekiston" 1999.
10. Z.Yo'ldoshev Birinchi kurs talabalari uchun uslubiy qo'llanma TFI T. 1998.
11. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida - T.: «O'zbekiston», 1995. 269 b.
12. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari.- T.: «O'zbekiston», 1998. 686 b.
13. Karimov I.A. Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz. — T: «O'zbekiston», 1999. 410 b.
14. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asrga intilmoqda.- T: «O'zbekiston», 1999. 48 b.
15. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin farovon hayot — pirovard maqsadimiz. — T.: «O'zbekiston», 2000. 528 b.

16. Islom Karimov. «Jarniyatimiz mafkurası xalkni-xalk, millatni-millat kilishga xizmat etsin» «Tafakkur»jurnali bosh muxarriri savollarigajavoblar. 1998 yil 2-son. 32-45 betlar.
17. BMT ning Inson xukuklari deklaratsiyasi. «Inson xukuklari: ukuv kullamasi». T. «Adolat», 1998. 12-15 betlar.
18. «Soglom avlod- bizning kelajagimiz». T. Ibn Sino nomidagi nashriyot. 2000. 18-22 betlar.
19. «Ma'naviyat yulduzlari». T. A. Kodiriy nomidagi nashriyot, 1999 y, 34-38 betlar.
20. «Jaloliddin Manguberdi». T. «SHark», 1999. 2-3 betlar.
21. «Xalk, miiliy mafkura va ziyoli mas'uliyati». «Tafakkur»urnali, 1999 y 2-son. 27-29 betlar.
22. Milliy istiklol goyasining amal kilish tamoyillari. T., «Ijod dunyosi» 2002 y.
23. N. Juraev. «Agar ogox-sen», T., «SHark» 1998 y.
24. U Abilov. «Milliy goya: ma'naviy omillar», T., «Ma'naviyat» 1998y.
25. Milliy istiklol goyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. T., Yangi asravlodi, 200 ly.
26. Ma'naviyat gulistoni. Shark. 2002 yil.
27. O'zbekiston Respublikkasi Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim vazirligining 2005 yil 21 fevral 34-sonli bo'yrug'i bilan tasdiqlangan «Talaba mustaqil ishini tashkl etish, nazorat qilish va baholash tartibi to'g'risida Namunaviy Nizom»
28. Qarshi muhandislik iqtisodiyot institutida talaba mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash tartibi to'g'risida Nizom. Qarshi 2005 yil

MUNDARIJA

1 -mavzu: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim	4-	8
2 - mavzu: Qarshi Muxandislik Iqtisodiyot instituti	9-	12
3 - mavzu: Oliy ta'limda o'qitish jarayonining ilmiy asoslari'	12-	15
4 - mavzu: Oliy ta'limda o'qitishning asosiy shakllari	15	18
5 - mavzu: Mustaqil ish va talabalar mehnatini tashkil etish	19-	21
6 - mavzu: Talabalarni ilmiy - tadqiqot ishini tashkil etish	22-	25
7 - mavzu: Talabalarni g'oyaviy tarbiyalash	26-	29
8 - mavzu: Kasbiy ta'lim muammolari	30-	35
9 - mavzu: Kutubxona ishi bibliografiya	36-	40
Adabiyotlar ro'yxati	41	
Mundarija	42	